GROW SPACE

projekt współfinansuje miasto stołeczne Warszawa

CHANGE MAKERS. WWA

Raport z programu regrantingowego dla warszawskiej młodzieży

2025–2026

Kronika projektu · studia przypadków · dojrzała sprawczość w praktyce · rekomendacje

Fundacja GrowSPACE
Warszawa 2026

Projekt finansowany ze środków m.st. Warszawy w ramach programu „Aktywna Warszawska Młodzież"

Metryczka programu

Nazwa programu	Changemakers.wwa – Program Regrantingowy Fundacji GrowSPACE
Operator	Fundacja GrowSPACE, ul. Szczęsna 26, 02-454 Warszawa, KRS 0000836218
Źródło finansowania	m.st. Warszawa, Biuro Edukacji – program „Aktywna Warszawska Młodzież" (zadanie publiczne w zakresie nauki, edukacji, oświaty i wychowania)
Okres realizacji	1 września 2025 – 30 września 2026
Budżet zadania	109 050 zł, w tym dotacja 80 000 zł i wkład własny niefinansowy (osobowy i rzeczowy) 29 050 zł
Pula grantów dla młodzieży	56 000 zł – 16 grantów po 3 500 zł
Adresaci	Nieformalne grupy młodzieżowe (min. 3 osoby) – uczennice i uczniowie klas VII–VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych uczący się w Warszawie
Pakiet wsparcia	grant 3 500 zł wypłacany w 100% jako zaliczka · 3 godziny mentoringu na grupę · 8 warsztatów kompetencyjnych · 2 spotkania sieciujące · 2 spotkania informacyjne Q&A · dostęp do sprzętu, oprogramowania i sali Fundacji · promocja w kanałach Fundacji
Koordynacja	Krzysztof Malinowski
Zespół programu	Wojciech Szumiło (nadzór), Klaudia Bernatowicz (mentoring, warsztaty, promocja), Nina Sługocka (mentoring, warsztaty), Natalia Kalisz (mentoring, warsztaty), Jakub Juszczak (mentoring), Jan Pieniążek (warsztaty), Krystyna Piątkowska (mentoring, warsztaty), Krzysztof Paluch (warsztaty, promocja), Konstanty Bejm (moderacja Discorda)
Zarząd Fundacji	Iwona Janus – prezeska Zarządu; Piotr Lipski – członek Zarządu

Spis treści

Część I. Program Changemakers.wwa 5

1. Changemakers.wwa – założenia i spodziewane efekty 6
2. Dlaczego takie projekty mają sens – i pod jakimi warunkami 9

Część II. Perspektywy 12

3. Słowo wstępne. Sprawczość, która dojrzewa 13
4. Wprowadzenie. Jak realizowaliśmy Changemakers.wwa 15

Część III. Projekty grup 19

Tura I – jesień i zima 2025

Projekt 1. Kuchnia dobra 21
Projekt 2. Liderzy Jutra: Przyszłość Młodych na Rynku Pracy 23
Projekt 3. StressOut 25
Projekt 4. Między Pokoleniami – Klub Uśmiechu 27
Projekt 5. Today and tomorrow 29

Tura II – wiosna i lato 2026

Projekt 6. Razem Bez Barier – Pomaganie to Siła 31
Projekt 7. Entropia 34
Projekt 8. Dziki Wawer 36
Projekt 9. Realizac(ja) 38
Projekt 10. MALaton 40
Projekt 11. KonopFest 42
Projekt 12. Wiem co jem – warsztaty kulinarne 44
Projekt 13. smarujeMY warszawę 46
Projekt 14. H2O utop go – utop odwodnienie 48
Projekt 15. Młodzieżowa Sieć Wolontariuszy 50

Część IV. Wnioski 52

5. Cień każdego filaru. Wyzwania i mitygacja ryzyk w projektach partycypacyjnych 53
6. Między wolnością a odpowiedzialnością. Wyzwania edukacji do partycypacji 58

Część V. Kronika, wskaźniki i rekomendacje 63

7. Do's and don'ts partycypacji młodzieży 64
8. Rekomendacje dla m.st. Warszawy 67
9. Głosy warszawskich młodzieżowych działaczy 69
10. Przybornik – narzędzia dla osób prowadzących podobne programy 74
11. Słowniczek 78
12. Bibliografia i źródła 80

Podziękowania 81

Karty Kodu GrowSPACE. Dojrzała sprawczość w praktyce 82

W skrócie

Changemakers.wwa to program regrantingowy Fundacji GrowSPACE, w którym warszawska młodzież sama projektuje i przeprowadza inicjatywy dla swojej szkoły, dzielnicy i miasta, a dorośli zapewniają ramy, bezpieczeństwo i wsparcie.

15

nieformalnych grup młodzieżowych z podpisaną umową

58

członkiń i członków grup (wg umów)

56 000 zł

puli grantów dla młodzieży

3 500 zł

grantu na grupę, wypłacanego w 100% jako zaliczka

2

tury naboru: jesień 2025 i wiosna 2026

8

warsztatów kompetencyjnych i 2 spotkania sieciujące

3 h

mentoringu dla każdej grupy

13

miesięcy realizacji: wrzesień 2025 – wrzesień 2026

Źródło: metryczka programu i rozdział 8.1. Program w pigułce.

CZĘŚĆ I

PROGRAM CHANGEMAKERS.WWA

1. Changemakers.wwa – założenia i spodziewane efekty

Nie musisz być aktywistą – wystarczy, że masz pomysł i chcesz spróbować. Ta jedna zasada z kampanii rekrutacyjnej najlepiej oddaje ducha programu.

Changemakers.wwa to program regrantingowy Fundacji GrowSPACE, realizowany od 1 września 2025 do 30 września 2026 roku ze środków m.st. Warszawy w ramach programu „Aktywna Warszawska Młodzież". Jego istotą jest przekazanie warszawskiej młodzieży realnych zasobów – pieniędzy, wiedzy, wsparcia mentorskiego, sprzętu i widoczności – po to, aby młode osoby mogły same zaprojektować i przeprowadzić inicjatywę dla swojej społeczności. W założeniu programu to młodzież wybiera temat, formę i odbiorców działania, a dorośli zapewniają ramy, bezpieczeństwo i wsparcie. Informacja prasowa inaugurująca program określiła go jako pierwszą tego typu inicjatywę w Warszawie: pula 56 000 zł została w całości przeznaczona na granty dla nieformalnych grup młodzieżowych.

1.1. Skąd wziął się program – diagnoza

Punktem wyjścia była obserwacja, którą potwierdzają badania i praktyka organizacji młodzieżowych: formalnych narzędzi partycypacji w Polsce przybywa, ale korzysta z nich niewielu mieszkańców – a młodzież szczególnie rzadko. Raport Fundacji im. Stefana Batorego „Narzędzia partycypacji lokalnej w Polsce w 2023 roku" pokazał wyraźny rozdźwięk między istnieniem mechanizmów partycypacyjnych a ich rzeczywistym wykorzystaniem. Dane CBOS wskazują z kolei, że poczucie wpływu na sprawy swojego miasta lub gminy wśród osób w wieku 18–24 lata spadło z 76% w 2018 roku do 58% w 2021 roku – to wciąż więcej niż w całej populacji, ale trend jest niepokojący.

We wniosku o dofinansowanie zespół GrowSPACE opisał trzy bariery, z którymi mierzy się warszawska młodzież:

- **Brak realnego sprawstwa.** Młodzi ludzie często widzą, że ich pomysły są marginalizowane przez dorosłych decydentów albo zamykane w fasadowych formach partycypacji, takich jak konsultacje bez konsekwencji. Poczucie, że głos młodzieży traktuje się instrumentalnie, prowadzi do zniechęcenia i wycofania.
- **Bariera instytucjonalna.** Brakuje prostych i przejrzystych ścieżek zgłaszania, finansowania i wdrażania własnych projektów, a także opiekunów lub mentorów, którzy pomogliby poruszać się po administracyjnym labiryncie. Problem dotyczy zwłaszcza młodzieży spoza wąskiego kręgu aktywistów – osób, które nie działają w samorządach uczniowskich ani organizacjach młodzieżowych.
- **Ograniczone doświadczenie współpracy.** Inicjatywy rówieśnicze często rozpadają się z powodu braku narzędzi do rozwiązywania konfliktów, słabej komunikacji wewnętrznej lub trudności z utrzymaniem zaangażowania.

Już na etapie przygotowania wniosku zespół przeprowadził rozmowy z ośmiorgiem uczennic i uczniów klas VII–VIII oraz szkół ponadpodstawowych. Wynikało z nich jasno, że młodzież potrzebuje przestrzeni do nieskrępowanej realizacji autorskich pomysłów – szczególnie w środowisku szkolnym i lokalnym – oraz wsparcia, które nie ogranicza się do pieniędzy. Rozmówcy mówili o potrzebie zaplecza eksperckiego i mentorskiego, które będzie facylitować, ale nie wyręczać.

1.2. Cel i adresaci

Celem programu było aktywizowanie i wspieranie warszawskiej młodzieży poprzez podnoszenie jej świadomości społecznej, rozwój i utrwalanie kompetencji partycypacji obywatelskiej oraz poszerzanie umiejętności w obszarach naukowym, społecznym, kulturalnym, sportowym i lokalnym.

Program skierowano do nieformalnych grup młodzieżowych liczących co najmniej trzy osoby – uczennic i uczniów klas VII–VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych uczących się w Warszawie, w wieku 13–19 lat. Zaplanowano wsparcie 16 grup, a więc co najmniej 48 osób bezpośrednio realizujących projekty, oraz dotarcie do co najmniej 300 odbiorców pośrednich – rówieśników, mieszkańców i społeczności, dla których grupy działały.

Rekrutację oparto na zasadach dostępności i niedyskryminacji. Regulamin i materiały napisano prostym językiem, a formularz zawierał pytania o szczególne potrzeby uczestników. Komunikacja rekrutacyjna była nastawiona na zachętę, nie na selekcję: jej celem było dotarcie także do osób, które nigdy wcześniej nie działały społecznie.

1.3. Pakiet wsparcia

Każda zakwalifikowana grupa otrzymywała pakiet, który miał odpowiadać na wszystkie trzy zdiagnozowane bariery jednocześnie:

- **Grant w wysokości 3 500 zł**, wypłacany w 100% jako zaliczka po podpisaniu umowy – tak, aby młodzież nie musiała kredytować działań z własnych pieniędzy.
- **Dedykowany mentoring** – 3 godziny na grupę (łącznie 48 godzin), uruchamiany w odpowiedzi na potrzeby zgłaszane przez młodzież.
- **Osiem warsztatów kompetencyjnych** po 2 godziny, odpowiadających na problemy najczęściej zgłaszane przez młodych aktywistów: zarządzanie projektem i zespołem, komunikacja w mediach, radzenie sobie z lękiem przed wystąpieniami publicznymi, sytuacje kryzysowe oraz zarządzanie budżetem.
- **Dwa spotkania sieciujące** z udziałem organizacji młodzieżowych, młodzieżowych rad i Urzędu m.st. Warszawy, podczas których grupy prezentowały swoje działania i wymieniały się doświadczeniami.
- **Dwa otwarte spotkania informacyjne Q&A** – webinar inaugurujący 20 października 2025 roku oraz spotkanie przed drugą turą naboru w lutym 2026 roku.
- **Zasoby Fundacji**: licencje Canva Pro, Mentimeter Premium i Adobe, sprzęt do nagrań (mikrofony bezprzewodowe i krawatowe, statywy), projektor oraz sala warsztatowa w biurze Fundacji.
- **Wspólny kanał komunikacji na Discordzie** i promocja inicjatyw w mediach społecznościowych Fundacji – zaplanowano 50 publikacji.

1.4. Ścieżka grupy krok po kroku

Nabór prowadzono w dwóch turach: od 22 października do 31 grudnia 2025 roku (do 5 grup) oraz od 2 lutego do 30 czerwca 2026 roku (do 11 grup). Rekrutacja była ciągła, a projekty spełniające kryteria kwalifikowano według kolejności zgłoszeń. Ścieżka każdej grupy wyglądała następująco:

1. **Zgłoszenie** przez formularz online: krótki opis grupy, opis pomysłu, uzasadnienie, dlaczego temat jest ważny, oraz karta inicjatywy z celami, działaniami, rezultatami i budżetem (nie dłuższa niż 1,5 strony).
2. **Weryfikacja** w ciągu 14 dni roboczych. Jedynym kryterium akceptacji była zgodność z regulaminem, prawem i zasadami porządku publicznego – zespół nie oceniał, czy pomysł mu się podoba.
3. **Rozmowa z koordynatorem** – omówienie regulaminu, założeń programu i pierwszych kroków.

4. **Umowa o współpracy** z pełnoletnim reprezentantem grupy (członkiem grupy albo opiekunem spoza niej), podpisywana w ciągu 14 dni od decyzji. Reprezentant dostarczał zaświadczenie o niekaralności i oświadczenie o braku wpisu w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.
5. **Zaliczka** – przelew 100% grantu w ciągu 7 dni roboczych od spełnienia warunków.
6. **Sesja mentorska i szkolenie finansowe** – wyjaśnienie zasad dokumentowania wydatków (faktury i paragony z NIP Fundacji, limit 15% grantu na wynagrodzenia osób trzecich, zakaz wynagradzania członków grupy).
7. **Realizacja** – rozpoczęcie działań w ciągu 21 dni od podpisania umowy, bieżący kontakt przez Discord, zgłaszanie zmian w harmonogramie i budżecie.
8. **Rozliczenie** – elektroniczny formularz wraz z dokumentami, złożony do 30 dni od zakończenia projektu, nie później niż do 28 sierpnia 2026 roku; zwrot niewykorzystanych środków w ciągu 14 dni.
9. **Sprawozdanie merytoryczne** – opis działań, rezultatów, liczby odbiorców, trudności, wniosków i opinii uczestników.
10. **Ewaluacja** – ankieta dla grup i spotkanie ewaluacyjne, których wnioski zasiliły niniejszy raport.

1.5. Oczekiwana zmiana społeczna

Autorzy programu nie traktowali grantów jako celu samego w sobie. Kluczową zmianą miało być przesunięcie młodych osób z pozycji biernych odbiorców decyzji dorosłych do roli współtwórców rzeczywistości społecznej. Zamiast kolejnej lekcji o partycypacji młodzież miała otrzymać doświadczenie realnego wpływu – czyli sprawstwa – zbudowane na samodzielnie zaprojektowanej i przeprowadzonej inicjatywie.

W perspektywie długofalowej program miał przynieść cztery efekty: rozwój kompetencji miękkich i społecznych uczestników (praca zespołowa, komunikacja, rozwiązywanie konfliktów, budowanie partnerstw); powstanie lokalnych mikrostruktur obywatelskich, czyli grup, które mogą działać dalej; oswojenie młodych z narzędziami życia publicznego (zgłaszanie, planowanie, budżetowanie, rozliczanie); a wreszcie zmianę postaw otoczenia – rówieśników, nauczycieli, rodziców i instytucji – wobec młodzieży jako równoprawnych uczestników życia wspólnoty.

Trwałość rezultatów zapewniają: sieć kontaktów z grupami, która pozwala na dalszą wymianę doświadczeń; rozwinięte kompetencje zespołu Fundacji; model współpracy gotowy do powielenia oraz niniejszy raport, adresowany do samorządów, szkół i organizacji, które chciałyby prowadzić podobne programy.

2. Dlaczego takie projekty mają sens – i pod jakimi warunkami

Mikrogranty dla grup młodzieżowych są dziś popularnym narzędziem – korzystają z nich samorządy, fundacje korporacyjne i programy europejskie. Popularność nie przesądza jednak o skuteczności. Ten sam grant w wysokości kilku tysięcy złotych może stać się dla młodej osoby doświadczeniem przełomowym albo kolejnym dowodem na to, że „i tak dorośli wiedzą lepiej". Różnicę robią warunki, w jakich program jest prowadzony. Poniżej zbieramy najważniejsze podstawy teoretyczne, które pozwalają te warunki nazwać.

2.1. Partycypacja jako prawo, a nie nagroda

Fundamentem jest art. 12 Konwencji o prawach dziecka, który gwarantuje dziecku prawo do swobodnego wyrażania poglądów we wszystkich sprawach go dotyczących oraz prawo do tego, by te poglądy były traktowane z należytą uwagą. Partycypacja nie jest więc przywilejem dla najzdolniejszych czy najaktywniejszych, lecz prawem każdego młodego człowieka.

Najczęściej stosowanym narzędziem przekładającym art. 12 na praktykę jest model Laury Lundy z Queen's University Belfast (2007). Opisuje on cztery warunki, które muszą być spełnione łącznie i w odpowiedniej kolejności:

- **Przestrzeń** – dzieci i młodzież potrzebują bezpiecznych i inkluzywnych możliwości kształtowania i wyrażania poglądów.
- **Głos** – trzeba im pomóc w wyrażeniu tych poglądów, w formie dostosowanej do ich możliwości.
- **Odbiorcy** – poglądy muszą trafić do osób, które mają moc je usłyszeć.
- **Wpływ** – poglądy muszą, w stosownych przypadkach, przełożyć się na działanie.

Changemakers.wwa odpowiada na każdy z tych warunków. Przestrzenią są grant, sala, sprzęt i serwer na Discordzie; głosem – autorski pomysł grupy, którego tematyki nikt nie narzuca; odbiorcami – konkretna społeczność, dla której grupa działa, a także miasto, do którego trafia ten raport; wpływem – zrealizowana inicjatywa i rekomendacje dla polityki młodzieżowej.

2.2. Od tokenizmu do współdecydowania

Sherry Arnstein (1969) jako pierwsza opisała partycypację w postaci drabiny – od manipulacji do pełnej kontroli obywatelskiej. Roger Hart (1992) przeniósł tę metaforę na grunt pracy z dziećmi i młodzieżą. Na dolnych szczeblach jego drabiny znajdują się formy pozornej partycypacji: **manipulacja** (młodzież jest wykorzystywana do realizacji celów dorosłych), **dekoracja** (młodzi „ozdabiają" wydarzenie, nie wiedząc, czemu służy) i **tokenizm** (młodzi mają głos, ale bez realnego wpływu). Wyżej są formy prawdziwego uczestnictwa – od projektów przydzielonych młodzieży, ale przez nią zrozumianych, przez konsultacje, po projekty inicjowane i prowadzone przez młodych, w których dorośli są partnerami.

Changemakers.wwa z założenia lokuje się na najwyższych szczeblach: inicjatywa wychodzi od młodzieży, a dorośli – mentorzy, koordynator, opiekunowie – wspierają, nie kierując. Warto jednak pamiętać o uwadze samego Harta, że drabina nie jest miarą „lepszych" i „gorszych" projektów. Nie każda grupa musi i chce od razu działać całkowicie samodzielnie. Kluczowe jest, by młodzież wiedziała, na jakim szczeblu się znajduje, i miała realny wybór.

2.3. Sprawczość buduje się przez doświadczenie

Albert Bandura (1997) wskazał cztery źródła poczucia własnej skuteczności (self-efficacy). Najsilniejszym są **doświadczenia mistrzostwa** – sytuacje, w których sami osiągamy trudny cel. Kolejne to **doświadczenia zastępcze** (obserwowanie, że podobni do nas dają radę), **perswazja społeczna** (wiarygodne słowa zachęty od ważnych osób) oraz **stany emocjonalne i fizjologiczne**, które interpretujemy jako sygnał gotowości albo zagrożenia.

Konstrukcja programu świadomie uruchamia wszystkie cztery źródła. Samodzielna realizacja projektu to doświadczenie mistrzostwa. Spotkania sieciujące i prezentacje innych grup dostarczają doświadczeń zastępczych. Mentoring jest formą wiarygodnej perswazji – mentorzy to często osoby niewiele starsze, które same niedawno przeszły tę drogę. Warsztaty z radzenia sobie ze stresem przed wystąpieniami i z sytuacjami kryzysowymi pomagają oswoić emocje, które w innym razie mogłyby zablokować działanie.

Uzupełnieniem jest model uczenia się przez doświadczenie Davida Kolba (1984): doświadczenie, refleksja, uogólnienie i ponowne działanie. W programie cykl ten domykają sprawozdanie merytoryczne i ewaluacja – bez nich projekt pozostaje wydarzeniem, a nie lekcją.

2.4. Pozytywny rozwój i kapitał społeczny

Koncepcja pozytywnego rozwoju młodzieży (Positive Youth Development, Lerner i in.) przesuwa uwagę z „naprawiania problemów" na wzmacnianie zasobów. Opisuje pięć obszarów – kompetencje, pewność siebie, więzi, charakter i troskę – które razem prowadzą do szóstego: **wkładu we wspólnotę**. Programy dające młodzieży realne zadania na rzecz innych są jednym z najlepiej udokumentowanych sposobów rozwijania tych zasobów. Badania podłużne (Ballard, Hoyt i Pachucki, 2019) wskazują, że zaangażowanie obywatelskie w okresie dorastania wiąże się z lepszymi wskaźnikami edukacyjnymi i zdrowotnymi w dorosłości, w tym – w przypadku wolontariatu – z mniejszym nasileniem objawów depresyjnych.

Robert Putnam przypomina z kolei o dwóch rodzajach kapitału społecznego: **wiążącym**, który wzmacnia więzi wewnątrz grupy, i **pomostowym**, który łączy ludzi różnych środowisk. Projekty młodzieżowe budują oba rodzaje – zespół projektowy uczy się współpracy, a działania międzypokoleniowe, integracyjne czy międzyszkolne tworzą mosty, których w wielkim mieście często brakuje.

2.5. Warunki skuteczności

Z przeglądu badań i doświadczeń GrowSPACE wynika, że mikrogranty dla młodzieży działają wtedy, gdy spełnione są następujące warunki:

Warunek	Co oznacza	Jak realizował go Changemakers.wwa
Realna decyzyjność	Młodzież wybiera temat, formę, odbiorców i sposób wydania pieniędzy	Brak narzuconej tematyki; jedynym kryterium akceptacji jest zgodność z regulaminem i prawem
Rusztowanie (ang. scaffolding), nie wyręczanie	Wsparcie dostosowane do potrzeb i stopniowo wycofywane (Wood, Bruner i Ross, 1976; strefa najbliższego rozwoju Wygotskiego)	Mentoring „na żądanie", warsztaty wybierane przez grupy

Warunek	Co oznacza	Jak realizował go Changemakers.wwa
Niski próg wejścia	Proste procedury, zrozumiały język, brak konieczności kredytowania działań	Regulamin prostym językiem, 100% zaliczki, karta projektu do 1,5 strony
Bezpieczeństwo	Ochrona małoletnich, dostępność, jasne zasady finansowe	Standardy Ochrony Małoletnich, weryfikacja niekaralności, pełnoletni reprezentant
Realni odbiorcy	Projekt odpowiada na potrzeby konkretnych ludzi, a nie tylko na ambicje autorów	Wymóg uzasadnienia, dlaczego temat jest ważny, i wskazania odbiorców
Adekwatny czas i skala	Harmonogram uwzględniający rok szkolny, egzaminy i wakacje	Dwie tury naboru, możliwość zmian harmonogramu po zgłoszeniu
Widoczność	Ktoś musi zobaczyć i usłyszeć efekt – społeczność, media, decydenci	Promocja w kanałach Fundacji, spotkania sieciujące, raport dla miasta
Refleksja i domknięcie	Podsumowanie, ewaluacja, docenienie wysiłku	Sprawozdanie merytoryczne, ankieta ewaluacyjna, spotkanie ewaluacyjne
Ciągłość	Po projekcie jest „następny krok" – sieć, kolejny program, rola w instytucji	Sieć kontaktów, spotkania z młodzieżowymi radami i organizacjami

Gdy któregoś z tych warunków brakuje, program może przynieść efekt odwrotny od zamierzonego: zamiast sprawczości – poczucie porażki, zamiast zaufania do instytucji – przekonanie, że „to wszystko papierologia". O tym, jak rozpoznawać takie sytuacje i im zapobiegać, piszą w części IV Wojciech Szumiło i Ewa Ulicz.

CZĘŚĆ II

PERSPEKTYWY

3. Słowo wstępne. Sprawczość, która dojrzewa

Ewa Ulicz
socjolożka, pełnomocniczka Zarządu Fundacji GrowSPACE

Kiedy pytamy młodych ludzi, co jest dla nich najtrudniejsze, rzadko słyszymy o braku pieniędzy czy wiedzy. Znacznie częściej pada zdanie: „i tak nic nie zmienię". W gabinecie psychologicznym i w pracy warsztatowej to poczucie ma wiele twarzy – rezygnację, cynizm, lęk, a czasem gniew. Psychologia od dawna wie, że przekonanie o braku wpływu nie jest neutralną opinią o świecie. Martin Seligman opisał je jako wyuczoną bezradność: stan, w którym po serii doświadczeń bez wpływu przestajemy próbować nawet wtedy, gdy zmiana staje się możliwa. Dlatego program taki jak Changemakers.wwa traktuję nie tylko jako projekt obywatelski, ale także jako działanie na rzecz zdrowia psychicznego młodego pokolenia.

Partycypacja jako doświadczenie, nie deklaracja

O prawach młodzieży do uczestnictwa mówi się dużo. Problem polega na tym, że młodzi ludzie znacznie częściej o partycypacji słyszą, niż jej doświadczają. Tymczasem poczucia wpływu nie da się przekazać w wykładzie. Albert Bandura przekonywał, że najsilniejszym źródłem wiary we własną skuteczność jest doświadczenie osiągnięcia trudnego celu własnym wysiłkiem. Nie pochwała, nie motywujący plakat, lecz moment, w którym młoda osoba widzi: zaplanowałam, zorganizowałam, przyszli ludzie, coś się zmieniło.

Teoria autodeterminacji Edwarda Deciego i Richarda Ryana wskazuje trzy podstawowe potrzeby psychologiczne, od których zależą motywacja i dobrostan: **autonomię** (poczucie, że działam z własnego wyboru), **kompetencję** (poczucie, że daję radę) i **relacje** (poczucie przynależności i więzi). Dobrze zaprojektowany projekt społeczny zaspokaja wszystkie trzy jednocześnie. Młodzież sama wybiera, czym się zajmie. Uczy się rzeczy, które wydawały się zarezerwowane dla dorosłych: budżetu, umowy, negocjacji z partnerem. I robi to razem z innymi – w zespole, dla konkretnych ludzi, przy wsparciu mentora, który nie ocenia, lecz towarzyszy.

W sprawozdaniach grup widać to bardzo wyraźnie. Młodzież działająca przy Klubie Seniora Armii Zbawienia pisze, że największym sukcesem było stworzenie przestrzeni, w której seniorzy czuli się potrzebni i ważni. To zdanie mówi coś także o samych autorach: odkryli, że ich działanie może komuś przywrócić poczucie znaczenia. Trudno o lepszą definicję sprawczości.

Czym jest dojrzała sprawczość

W Fundacji GrowSPACE mówimy o **dojrzałej sprawczości**, bo sprawczość ma także swoje niedojrzałe formy. Jedną z nich jest bezradność – przekonanie, że nic ode mnie nie zależy. Drugą, mniej oczywistą, jest iluzja wszechmocy: przekonanie, że wszystko zależy wyłącznie ode mnie, że muszę zrobić wszystko sam, idealnie i bez błędów. Ta druga postawa często kryje się za perfekcjonizmem i wypaleniem, które obserwujemy u najbardziej zaangażowanych młodych aktywistów.

Dojrzała sprawczość leży pomiędzy. To zdolność do działania, która uwzględnia innych ludzi, własne ograniczenia i konsekwencje. Osoba dojrzale sprawcza wie, na co ma wpływ, a na co nie. Potrafi poprosić o pomoc i nie traktuje tego jako porażki. Umie zmienić plan, gdy rzeczywistość okazuje się inna, niż zakładała. Bierze odpowiedzialność za swoje decyzje, ale nie bierze na siebie odpowiedzialności za cały świat.

Taką lekcję opisują w sprawozdaniu licealistki realizujące projekt „Razem Bez Barier". Na początku chciały przeprowadzić każde działanie dokładnie tak, jak je zaplanowały. W trakcie nauczyły się, że prawdziwym celem nie jest wierność harmonogramowi, lecz odpowiedź na potrzeby uczniów szkoły specjalnej. Zmiana formuły pozwoliła wziąć udział wszystkim, także osobom z niepełnosprawnościami sprzężonymi. To jest właśnie dojrzała sprawczość: elastyczność, która wynika nie z rezygnacji, ale z uważności na drugiego człowieka.

Równie cenne są doświadczenia trudne. Grupa, której konferencja zgromadziła mniej osób, niż zakładała, napisała uczciwie o napięciach w zespole, o rozjeżdżających się wizjach i o tym, jak brak wsparcia na początku spowolnił pracę. Z perspektywy psychologicznej taka refleksja jest bezcenna. Porażka przeżyta w bezpiecznych warunkach, z możliwością nazwania jej i zrozumienia, uczy więcej niż niejeden sukces. Naszym zadaniem jako dorosłych nie jest chronienie młodzieży przed każdym niepowodzeniem, lecz zapewnienie, by niepowodzenie nie stało się dowodem na to, że „nie warto próbować".

Cztery filary

Metodologia, którą Fundacja rozwija od lat w programach takich jak GrowYOUTH, opiera się na czterech filarach dojrzałej sprawczości: **empatii**, **otwartości**, **odpowiedzialności** i **samodzielności**. Każdy z nich ma wymiar psychologiczny. Empatia chroni przed działaniem „dla siebie" i kieruje uwagę na rzeczywiste potrzeby innych. Otwartość poszerza krąg, do którego należymy, i przeciwdziała zamykaniu się w bańce. Odpowiedzialność uczy, że wolność wyboru idzie w parze z konsekwencjami – także finansowymi i wobec ludzi, którzy nam zaufali. Samodzielność daje doświadczenie, które zostaje na długo po zakończeniu projektu. Szczegółowo opisuje je w kolejnym rozdziale koordynator programu, Krzysztof Malinowski.

Co zostaje po projekcie

Pieniądze z grantu zostaną wydane i rozliczone. Wydarzenia się odbyły, stoiska zostały złożone, a medale rozdane. To, co zostaje, jest mniej widoczne, ale ważniejsze: kilkadziesiąt młodych osób, które wiedzą, że potrafią zamienić pomysł w działanie. Badania podłużne pokazują, że zaangażowanie obywatelskie w okresie dorastania wiąże się z lepszym funkcjonowaniem w dorosłości, także w wymiarze zdrowia psychicznego. Nie chodzi przy tym o to, by każdy uczestnik został zawodowym aktywistą. Chodzi o to, by w przyszłości – w pracy, w szkole swoich dzieci, w swojej dzielnicy – nie mówił „i tak nic nie zmienię".

Dziękuję wszystkim grupom za odwagę, mentorkom i mentorom za cierpliwość, opiekunkom i opiekunom za zaufanie, a m.st. Warszawie za to, że zechciało zainwestować w młodzież nie jako w odbiorców, lecz w twórców życia miasta.

4. Wprowadzenie. Jak realizowaliśmy Changemakers.wwa

Krzysztof Malinowski
koordynator programu Changemakers.wwa, Fundacja GrowSPACE

Kiedy projektowaliśmy Changemakers.wwa, zadawaliśmy sobie jedno pytanie: jak dać młodzieży jak najwięcej wolności, nie zostawiając jej samej? Większość z nas w zespole zaczynała od samorządów uczniowskich i młodzieżowych rad. Pamiętamy, jak to jest mieć pomysł i nie wiedzieć, gdzie zdobyć na niego pieniądze, kto podpisze umowę i co zrobić, gdy sala, którą obiecano, nagle okazuje się zajęta. Program miał usunąć te przeszkody, nie odbierając młodym ludziom tego, co najcenniejsze – autorstwa.

4.1. Zasady realizacji

Po pierwsze: nie wyręczamy. Zapisaliśmy to już we wniosku i konsekwentnie trzymaliśmy się tej zasady. Nie narzucaliśmy tematów, nie poprawialiśmy pomysłów pod nasz gust i nie przejmowaliśmy zadań grup. Jedynymi kryteriami akceptacji projektu były zgodność z regulaminem, prawem i zasadami porządku publicznego. Dzięki temu w programie znalazły się inicjatywy tak różne, jak wydawanie ciepłych posiłków, konferencja o rynku pracy, badanie stresu wśród rówieśników, konkurs filmowy i akcja rozdawania kremów z filtrem.

Po drugie: kolejność zgłoszeń, a nie konkurs piękności. Projekty spełniające kryteria zakwalifikowaliśmy według kolejności wpływu. Nie chcieliśmy, by o szansie na działanie decydowała umiejętność pisania wniosków, której młodzież dopiero się uczy. Tam, gdzie pomysł był dobry, ale formularz niekompletny, kontaktowaliśmy się z autorami i pomagaliśmy przełożyć pomysł na plan.

Po trzecie: prosty język i niski próg wejścia. Regulamin konsultowaliśmy pod kątem prostego języka. Karta projektu miała nie więcej niż półtorej strony. Grant wypłaciliśmy w 100% jako zaliczkę, bo nie można oczekiwać od szesnastolatka, że wyłoży kilka tysięcy złotych z własnej kieszeni i będzie czekał na zwrot.

Po czwarte: jasne reguły, ogłoszone z góry. Młodzież ma prawo wiedzieć, jakie są granice, zanim zacznie działać. Dlatego zasady finansowe – faktury i paragony z NIP Fundacji, limit 15% grantu na wynagrodzenia osób trzecich, zakaz wynagradzania członków grupy, lista wydatków niedozwolonych – omawialiśmy na pierwszym spotkaniu, a nie wtedy, gdy pojawiał się problem.

Po piąte: jeden kanał komunikacji. Wszystkie grupy działały na wspólnym serwerze na Discordzie. Tam znajdowały regulamin, przypomnienia o dokumentach, ogłoszenia o warsztatach, a także siebie nawzajem. Kontakt z mentorami odbywał się przez Discord lub e-mail, a telefonicznie tylko w sytuacjach nagłych. Ta zasada chroniła zarówno młodzież, jak i zespół.

Po szóste: bezpieczeństwo nie podlega negocjacjom. Fundacja stosuje Standardy Ochrony Małoletnich. Każda osoba z zespołu i każdy pełnoletni reprezentant grupy przedstawili zaświadczenie o niekaralności i oświadczenie o braku wpisu w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym. Grupy zobowiązywały się do dbania o bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne uczestników swoich działań.

Po siódme: elastyczność w ramach umowy. Życie szkolne ma swój rytm – matury, wystawianie ocen, wycieczki, wakacje. Zmiany harmonogramu grupy mogły wprowadzać samodzielnie, zgłaszając je w ciągu trzech dni roboczych. Zmiany budżetu wymagały wcześniejszej akceptacji, ale rozpatrywaliśmy je w ciągu

pięciu dni roboczych. Kilka grup skorzystało z tej możliwości i – co ważne – zmiana planu nie była traktowana jako porażka.

4.2. Metodologia dojrzałej sprawczości GrowSPACE

Nasza metodologia opiera się na czterech filarach. Każdy z nich jest jednocześnie kryterium dobrego projektu, kompetencją, którą rozwijają uczestnicy, i zasadą pracy dorosłych, którzy im towarzyszą.

Empatia – projekt ma sens, jeśli odpowiada na rzeczywiste potrzeby

Dobry projekt społeczny nie zaczyna się od pytania „co chcemy zrobić?", lecz „dla kogo i po co?". Dlatego w formularzu prosiliśmy nie tylko o opis pomysłu, ale także o uzasadnienie, dlaczego temat jest ważny i do kogo projekt jest skierowany. W rozmowach mentorskich wracaliśmy do tych pytań: skąd wiecie, że to jest potrzebne? Czy rozmawialiście z osobami, dla których działacie?

Najlepsze projekty programu wyrosły z bliskiego kontaktu z odbiorcami. Młodzież z Klubu Uśmiechu zobaczyła samotność seniorów, z którymi na co dzień spotyka się w tym samym miejscu. Licealistki z klasy ratowniczej dostrzegły, że uczniowie sąsiedniej szkoły specjalnej nie mają przestrzeni ani boiska, by zorganizować u siebie duże wydarzenie – i zaprosiły ich do siebie. Empatia to także umiejętność zmiany planu, gdy okazuje się, że odbiorcy potrzebują czegoś innego, niż zakładaliśmy.

Otwartość – projekt jest adresowany do różnych grup

Otwartość działa na dwóch poziomach. Na poziomie programu oznaczała, że docieraliśmy nie tylko do „stałych bywalców" aktywizmu. Kontaktowaliśmy się z młodzieżowymi radami, domami kultury, organizacjami harcerskimi, szkołami i organizacjami pozarządowymi. W efekcie w programie działały grupy z liceów i szkół podstawowych, grupa przy organizacji pomocowej, zespół z klasy o profilu ratowniczym, uczniowie kilku dzielnic i młodzież o różnych doświadczeniach życiowych. Najmłodsi uczestnicy mieli trzynaście lat.

Na poziomie projektu otwartość oznacza pytanie: kogo jeszcze możemy zaprosić? Kto może mieć trudność z udziałem – z powodu niepełnosprawności, kosztów, języka, godzin, odległości? Projekty programu łączyły pokolenia, szkoły ogólnodostępne ze specjalnymi, uczniów z przedsiębiorcami i ekspertkami. Kilka z nich zostało zaprojektowanych tak, by przełamywać podziały, które w dużym mieście są często niewidoczne.

Odpowiedzialność – planowanie, przewidywanie ryzyk, rozliczanie i upublicznianie

Odpowiedzialność jest filarem, który młodzież najczęściej kojarzy z „papierologią". Staramy się pokazać, że to coś więcej – szacunek wobec ludzi, którzy nam zaufali, i wobec publicznych pieniędzy, którymi dysponujemy. Rozumiemy ją w czterech wymiarach:

- **Planowanie.** Każda grupa przygotowywała harmonogram z podziałem zadań na konkretne osoby oraz budżet z wyceną poszczególnych pozycji. Sam proces planowania uczył więcej niż niejeden warsztat: nagle okazywało się, że wynajęcie sali, zamówienie ścianki i znalezienie prelegentów zajmuje tygodnie, a nie dni.
- **Przewidywanie ryzyk.** Pytaliśmy: co się stanie, jeśli partner się wycofa, jeśli przyjdzie mniej osób, jeśli będzie padać? Najdojrzalsze grupy same planowały rezerwę budżetową, szukały miejsc zastępczych i zabezpieczały wydarzenia – jak Młodzieżowa Sieć Wolontariuszy, która do budżetu biegu charytatywnego wpisała ubezpieczenie NNW i obecność ratowników medycznych.
- **Rozliczanie.** Rozliczenie grantu to dla wielu uczestników pierwsze w życiu spotkanie z fakturą, paragonem z NIP i rozliczeniem zaliczki. Zapewniliśmy elektroniczny formularz rozliczeniowy, szkolenie i regularne przypomnienia. Uczyliśmy, by dokumentować wydatki na bieżąco, a nie na koniec – jedna z grup zapisała to w swoich wnioskach jako najważniejszą lekcję na przyszłość.

- **Upublicznianie.** Odpowiedzialność to także pokazanie, co zrobiliśmy i dlaczego to było ważne. Grupy dokumentowały działania, publikowały je w mediach społecznościowych, zapraszały media – projekt Akademii Lokalnych Liderów Jutra trafił do Polskiego Radia Czwórka i portalu eWarszawa, a MALaton uzyskał Honorowy Patronat Prezydenta m.st. Warszawy i dotarł w mediach społecznościowych do niemal 34 tysięcy odbiorców. Umieszczanie logo Fundacji i m.st. Warszawy nie było formalnością: to informacja dla społeczności, że za działaniem stoją publiczne środki i instytucje, które w młodzież wierzą.

Samodzielność – czego uczy uczestników

Samodzielność nie oznacza samotności. Oznacza, że decyzje podejmuje grupa, a dorośli pomagają je podjąć lepiej. Uczestnicy uczyli się rzeczy, których rzadko uczy szkoła: pisania do firm i instytucji, negocjowania z partnerami, prowadzenia mediów społecznościowych, montażu filmów, zarządzania budżetem, prowadzenia wydarzenia na żywo, pracy z wolontariuszami, przyjmowania krytyki i radzenia sobie z konfliktem w zespole.

Samodzielność ma też wymiar trwały. Kilka grup w sprawozdaniach opisało plany dalszego działania – kanał na YouTube, kolejne edycje wydarzeń, kontynuację pikniku jako tradycji szkolnej, zakupiony sprzęt, który posłuży następnym rocznikom. To najlepszy dowód, że samodzielność nie kończy się wraz z grantem.

4.3. Rola koordynatora

Koordynator w programie regrantingowym nie jest kierownikiem projektów młodzieżowych. Jest raczej opiekunem systemu, w którym te projekty mogą powstać. Widzę w tej roli pięć zadań:

1. **Strażnik reguł, nie pomysłów.** Koordynator sprawdza zgodność z regulaminem i prawem, ale nie ocenia, czy pomysł jest „wystarczająco dobry". To rozróżnienie wymaga dyscypliny – łatwo przemycić własne preferencje pod pozorem „merytorycznej weryfikacji".
2. **Tłumacz między światem młodzieży a światem instytucji.** Umowa, NIP, zaliczka, sprawozdanie – koordynator zamienia te pojęcia w zrozumiałe kroki i tłumaczy, dlaczego są potrzebne.
3. **Strażnik czasu i pieniędzy.** Pilnuje terminów umów, przelewów i rozliczeń oraz wcześnie reaguje, gdy coś się opóźnia. W programie z budżetem rocznym i dwiema turami naboru to zadanie wymaga stałej uwagi.
4. **Łącznik.** Łączy grupy z mentorami, partnerami, przestrzeniami i ze sobą nawzajem – choćby podczas spotkań sieciujących.
5. **Rzecznik.** Pokazuje efekty pracy młodzieży na zewnątrz – w mediach, przed grantodawcą, w raporcie – i dba, by głos młodych nie zginął w liczbach.

Pierwsze spotkanie z każdą grupą prowadziłem razem z przypisaną osobą mentorską. To spotkanie ustawia relację: grupa dowiaduje się, że ma po swojej stronie dwie osoby, które znają zasady i chcą, żeby się udało.

4.4. Rola mentorów

Mentorzy i mentorki programu to w większości osoby niewiele starsze od uczestników – z doświadczeniem w młodzieżowych radach, samorządach i projektach społecznych. Taki model mentoringu rówieśniczego ma dużą zaletę: mentor jest wiarygodny, bo niedawno sam stał po drugiej stronie. Każda mentorka opiekowała się kilkoma grupami, a każda grupa miała do dyspozycji trzy godziny mentoringu, uruchamiane w odpowiedzi na jej potrzeby.

Rolę mentora rozumiemy jako połączenie trzech funkcji. **Lustro** – zadaje pytania, które pomagają grupie zobaczyć własny projekt z boku: dla kogo to robicie? Co się stanie, jeśli…? Jak poznacie, że się udało? **Przewodnik** – zna drogę, bo przeszedł ją wcześniej: podpowiada, gdzie szukać sali, jak napisać maila do

partnera, jak wypełnić rozliczenie. **Partner do rozmowy w trudnych chwilach** – pomaga nazwać konflikt w zespole, przeżyć rozczarowanie niską frekwencją, podjąć decyzję o zmianie planu.

Mentor nie jest natomiast kierownikiem, ekspertem od wszystkiego ani ratownikiem, który w ostatniej chwili zrobi wszystko za grupę. Doświadczenia programu pokazały też, jak ważny jest czas pierwszego kontaktu. Grupa, która długo czekała na pierwsze spotkanie z mentorem, napisała w sprawozdaniu, że wstrzymywała decyzje do czasu konsultacji i że spowolniło to cały projekt. To dla nas jedna z najważniejszych lekcji: pierwszy kontakt mentorski powinien odbywać się w ciągu dwóch tygodni od podpisania umowy.

4.5. Jak przeprowadzić podobny program w swojej społeczności

Changemakers.wwa działał w skali miasta, ale jego model można zastosować w szkole, dzielnicy, domu kultury czy organizacji pozarządowej – także przy znacznie mniejszym budżecie. Oto kroki, które polecamy:

1. **Zabezpieczcie ramy prawne i finansowe.** Ustalcie, kto będzie operatorem środków, jak wygląda umowa z grupą nieformalną i kto ją podpisze w imieniu niepełnoletnich. Skonsultujcie zasady rozliczeń z księgowością przed startem, a nie w trakcie.
2. **Napiszcie krótki regulamin prostym językiem** i dajcie go do przeczytania kilku osobom z grupy docelowej.
3. **Wyznaczcie tylko twarde granice** – prawo, bezpieczeństwo, zakazane wydatki – i zostawcie resztę decyzji młodzieży.
4. **Zaplanujcie aktywne docieranie**, a nie tylko ogłoszenie. Najcenniejsze grupy często nie wiedzą, że mogą się zgłosić.
5. **Zapewnijcie mentoring od pierwszego tygodnia** – nawet jeśli to tylko kilka godzin na grupę.
6. **Wypłacajcie środki z góry** (zaliczka) i uczcie dokumentowania wydatków od pierwszego dnia.
7. **Stwórzcie jedno miejsce komunikacji** dla wszystkich grup – to buduje wspólnotę i oszczędza czas.
8. **Dopasujcie kalendarz do roku szkolnego.** Omijajcie okresy egzaminów i uwzględniajcie wakacje.
9. **Zorganizujcie spotkanie grup w połowie drogi** – wymiana doświadczeń daje energię i uczy więcej niż niejedno szkolenie.
10. **Domknijcie proces**: sprawozdanie, rozmowa ewaluacyjna, podziękowanie i publiczne docenienie. Młodzież powinna usłyszeć, co z jej pracy wynika.

Najważniejsza rada jest jednak prostsza: zaufajcie młodym ludziom. Większość z nich zaskoczy was dojrzałością, jeśli tylko dostanie szansę, by ją pokazać.

CZĘŚĆ III

PROJEKTY GRUP

W programie Changemakers.wwa umowy o współpracy podpisało 15 nieformalnych grup młodzieżowych. Każdy projekt opisujemy według tego samego schematu: tytuł i metryczka, skład grupy, rola mentora, przebieg realizacji, sens projektu z perspektywy jego autorów oraz komentarz teoretyczny. Komentarz wyjaśnia, dlaczego dany typ inicjatywy ma sens, skąd bierze się zapotrzebowanie na podobne działania i jak zwiększać ich skuteczność. Opisy powstały na podstawie umów o współpracy, harmonogramów, budżetów i sprawozdań merytorycznych grup.

Nr	Projekt	Grupa nieformalna	Obszar	Umowa
1	Kuchnia dobra	Spółdzielnia Dobra	pomoc społeczna, bezdomność	XII 2025
2	Liderzy Jutra: Przyszłość Młodych na Rynku Pracy	Akademia Lokalnych Liderów Jutra	edukacja, rynek pracy	XI 2025
3	StressOut	Grupa badawcza projektu „StressOut”	zdrowie psychiczne, badania	XII 2025
4	Między Pokoleniami – Klub Uśmiechu	Młode Ochotniki	integracja międzypokoleniowa	XI 2025
5	Today and tomorrow	Today and tomorrow	edukacja rówieśnicza	XI 2025
6	Razem Bez Barier – Pomaganie to Siła	Drużyna Jasina – Dobry Team	inkluzja, pierwsza pomoc	IV 2026
7	Entropia	Entropia	kultura, twórczość	IV 2026
8	Dziki Wawer	Ekipa Dziki Wawer	kultura lokalna, film	III 2026
9	Realizac(ja)	Realizac(ja)	przedsiębiorczość, AI	IV 2026
10	MALaton	MALaton	przestrzeń sąsiedzka, integracja	IV 2026
11	KonopFest	KonopFest	kultura szkolna	V 2026
12	Wiem co jem – warsztaty kulinarne	Uczniaki	zdrowe odżywianie	V 2026
13	smarujeMY warszawę	smarujeMY warszawę	profilaktyka zdrowotna	VII 2026
14	H2O utop go – utop odwodnienie	H2O utop go	profilaktyka zdrowotna, ekologia	VII 2026
15	Młodzieżowa Sieć Wolontariuszy	Młodzieżowa Sieć Wolontariuszy	wolontariat, dobroczynność	VII 2026

TURA I – JESIEŃ I ZIMA 2025

PROJEKT 1

Kuchnia dobra

Ciepły posiłek i rozmowa o wykluczeniu – projekt, który łączy doraźną pomoc osobom w kryzysie bezdomności z edukacją rówieśników.

Grupa nieformalna	Spółdzielnia Dobra
Okres realizacji	grudzień 2025 – sierpień 2026
Obszar	pomoc społeczna, przeciwdziałanie wykluczeniu, kryzys bezdomności
Odbiorcy	osoby w kryzysie bezdomności i ubóstwa w Warszawie; uczniowie szkoły podstawowej
Budżet	3 500 zł: zakupy spożywcze 1 500 zł; środki niespożywcze, urządzenia i koszty organizacyjne wydawek 1 500 zł; dokumentacja fotograficzna i działania edukacyjno-promocyjne 500 zł
Mentorka	Nina Sługocka

Skład grupy

Józef Pietrala, Anna Grzelak, Franciszek Żach.

Rola mentora

W projekcie łączącym pomoc bezpośrednią z działaniami edukacyjnymi rolą mentora było przede wszystkim wsparcie w planowaniu logistyki wydawek (zakupy, przechowywanie, przygotowanie i transport żywności), w nawiązaniu kontaktu z placówkami i organizacjami pomocowymi oraz w przygotowaniu zajęć dla młodszych uczniów tak, by mówić o bezdomności bez stygmatyzowania.

Realizacja

Grupa zaplanowała trzy działania. Pierwszym były zajęcia edukacyjne w szkole podstawowej o wykluczeniu społecznym i kryzysie bezdomności, zaplanowane do 20 czerwca 2026 roku. Drugim – kampania edukacyjno-promocyjna, prowadzona od marca do sierpnia 2026 roku, zwiększająca świadomość tego, czym jest wykluczenie i jak można reagować. Trzecim, najbardziej wymagającym organizacyjnie, były wydawki ciepłej żywności dla osób w potrzebie na terenie Warszawy, zaplanowane na okres od maja do sierpnia 2026 roku. Budżet przewidywał zakupy spożywcze, sprzęt niezbędny do przygotowania i wydawania posiłków oraz dokumentację fotograficzną działań.

Sens projektu

Autorzy projektu połączyli dwa porządki, które zwykle funkcjonują osobno: pomoc „tu i teraz" oraz zmianę postaw. Ciepły posiłek odpowiada na natychmiastową potrzebę, ale sam nie zmienia sposobu, w jaki społeczność patrzy na osoby w kryzysie bezdomności. Zajęcia w szkole i kampania mają przeciwdziałać

stereotypom i pokazać młodszym uczniom, że bezdomność jest problemem społecznym, a nie wyłącznie indywidualną „winą".

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Projekt jest dobrym przykładem modelu uczenia się przez służbę (service-learning), w którym działanie na rzecz innych jest połączone z refleksją i przekazywaniem wiedzy. Badania nad tym modelem pokazują, że największe efekty edukacyjne pojawiają się wtedy, gdy uczestnicy mają bezpośredni kontakt z osobami, dla których działają, i gdy mogą o tym doświadczeniu porozmawiać. Zapotrzebowanie na takie działania wynika z tego, że kryzys bezdomności pozostaje w dużym mieście zjawiskiem jednocześnie widocznym i „nieobecnym" w rozmowach – młodzież styka się z nim na co dzień, ale rzadko ma okazję zrozumieć jego przyczyny.

Aby podobne projekty były jak najskuteczniejsze, warto zadbać o trzy rzeczy. Po pierwsze – o partnerstwo z doświadczonymi organizacjami pomocowymi, które znają potrzeby odbiorców, zasady bezpiecznego wydawania żywności i miejsca, gdzie pomoc jest najbardziej potrzebna. Po drugie – o godność odbiorców: dokumentacja fotograficzna powinna koncentrować się na wolontariuszach i przygotowaniach, a osoby korzystające z pomocy mogą być fotografowane wyłącznie za ich świadomą zgodą. Po trzecie – o ciągłość: jednorazowa akcja ma wartość, ale regularność buduje zaufanie, bez którego trudno nawiązać rozmowę z osobą w kryzysie.

PROJEKT 2

Liderzy Jutra: Przyszłość Młodych na Rynku Pracy

Konferencja, która zgromadziła około 80 młodych osób i ekspertów z biznesu, startupów i nauki – przy sali udostępnionej pro bono i kilkunastu partnerach.

Grupa nieformalna	Akademia Lokalnych Liderów Jutra
Okres realizacji	listopad 2025 – kwiecień 2026; konferencja: 19 lutego 2026
Obszar	edukacja, kompetencje przyszłości, rynek pracy, przedsiębiorczość
Odbiorcy	młodzież w wieku 15–22 lata: uczniowie szkół średnich, maturzyści, studenci
Budżet	3 500 zł, m.in.: poczęstunek dla uczestników 1 700 zł; symboliczne wynagrodzenia i zwrot kosztów dojazdu prelegentów 500 zł; materiały promocyjne i certyfikaty 400 zł; upominki dla uczestników; rezerwa. Sala – pro bono
Mentorka	Klaudia Bernatowicz

Skład grupy

Amelia Skonecka , Michalina Czyżewicz, Alicja Janek, Eliza Marecka.

Rola mentora

Grupa działała w ramach istniejącej już inicjatywy - Akademii Lokalnych Liderów Jutra - i miała doświadczenie organizacyjne. Rola mentora polegała więc mniej na nauce podstaw, a bardziej na wsparciu w zarządzaniu dużą liczbą partnerów, planowaniu budżetu przy wielu zmiennych i w rozliczeniu grantu.

Realizacja

Głównym wydarzeniem była konferencja „Liderzy Jutra: Przyszłość Młodych na Rynku Pracy", która odbyła się 19 lutego 2026 roku w Centrali Santander Bank Polska w Warszawie. Program obejmował wystąpienia eksperckie, panele dyskusyjne, rozmowę w formule fireside chat i networking uczestników z ekspertami. Tematy dotyczyły kompetencji przyszłości, rynku pracy 2030, przedsiębiorczości, wpływu technologii i sztucznej inteligencji na rynek pracy oraz świadomego planowania ścieżki zawodowej.

Grupa pozyskała kilkunastu partnerów edukacyjnych, biznesowych i medialnych, m.in. Skills4Future, Garage Genius, SKN Tiger, Fundację Mentors4Starters, Future Tomorrow Organisation, Girls Future Ready, Rozwój 2.0, Pax Press, Uniwerek.TV i Fundacja Erste (d.Santander). Projekt był obecny w mediach, m.in. w Polskim Radiu Czwórka i na portalu eWarszawa.

W konferencji wzięło udział około 80 młodych osób. Zasięg komunikacji wokół samego wydarzenia wyniósł około 32 300 odbiorców, a w szerszych działaniach Akademii – około 105 000. Średnia ocena wydarzenia wystawiona przez uczestników wyniosła 8,25 na 10. Grupa uczciwie opisała też trudności: problemy techniczne

z obsługą prezentacji i mikrofonów, potrzebę lepszego wyważenia liczby wystąpień i dynamiki paneli oraz wyzwanie koordynacji wielu partnerów przy ograniczonych zasobach.

Sens projektu

Autorki projektu chciały zmniejszyć lukę między edukacją a szybko zmieniającym się rynkiem pracy. Uczestnicy wskazywali, że wydarzenie wpłynęło na ich sposób myślenia o przyszłości zawodowej i zwiększyło motywację do dalszego rozwoju. Największym sukcesem - jak piszą autorki - było stworzenie przestrzeni realnego dialogu między młodym pokoleniem a ekspertami.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Projekt pokazuje siłę dźwigni, jaką może być niewielki grant w rękach doświadczonej grupy: 3 500 zł uruchomiło bezpłatną salę, kilkunastu partnerów i zasięg medialny wielokrotnie przekraczający budżet. To modelowy przykład budowania kapitału pomostowego - łączenia środowisk, które na co dzień się nie spotykają. Zapotrzebowanie na takie wydarzenia jest wysokie, bo młodzież w okresie wyboru ścieżki edukacyjnej i zawodowej często nie ma dostępu do rzetelnej wiedzy o rynku pracy ani do osób, które mogłyby opowiedzieć o nim z pierwszej ręki. Wydarzenie organizowane przez rówieśników ma przy tym wyższą wiarygodność niż kolejna prelekcja „dorosłych dla młodych".

Aby zwiększać skuteczność podobnych konferencji, warto ograniczyć formy podawcze na rzecz interaktywnych (warsztaty, rozmowy w małych grupach, speed-mentoring), zaplanować próbę techniczną oraz mierzyć nie tylko satysfakcję, ale także konkretne zmiany: czy uczestnicy nawiązali kontakty, podjęli decyzje edukacyjne, zgłosili się na staż. Wartościowym uzupełnieniem jest „kontynuacja w małej skali" spotkania lub webinary po konferencji, które zamieniają jednorazową inspirację w trwały proces.

GŁOS GRUPY

"Jestem dumna z tego, że wizja, którą nasz zespół miał w głowie, miała miejsce realnie i udało nam się zrealizować to mniej więcej w takim stopniu, w jakim mieliśmy w głowie na początku." **- Michalina Czyżewicz**

PROJEKT 3

StressOut

Młodzi badacze pytają rówieśników o stres – i sami przygotowują raport, konsultują go z ekspertami oraz prezentują wyniki na konferencji.

Grupa nieformalna	Grupa badawcza projektu „StressOut”
Okres realizacji	grudzień 2025 – wrzesień 2026
Obszar	zdrowie psychiczne młodzieży, badania społeczne
Odbiorcy	uczniowie – uczestnicy badania; społeczność szkolna i osoby decydujące o wsparciu psychologicznym
Budżet	3 500 zł: druk raportu 2 000 zł; komentarz osoby eksperckiej 500 zł; wynajem sali na konferencję 500 zł; poczęstunek 400 zł; materiały promocyjne 100 zł
Mentorka	Natalia Kalisz

Skład grupy

Zuzanna Wiśniewska, Hanna Wróbel, Oliwier Walasiński.

Rola mentora

Rolę mentorki w grupie pełniła Natalia Kalisz, socjolożka z doświadczeniem pracy z młodzieżą. W projekcie pełniła rolę opiekuna metodologicznego i etycznego – pomogła: dobrać narzędzia badawcze, sformułować pytania bezpieczne dla respondentów, zaplanować sposób uzyskania zgód i reagować na sytuacje, w których ktoś z badanych sygnalizuje kryzys.

Realizacja

Grupa przygotowała precyzyjny, rozpisany na tygodnie harmonogram pracy badawczej. W pierwszej połowie stycznia 2026 roku zaplanowano przegląd literatury i doprecyzowanie problemu, w drugiej – opracowanie metodologii: dobór narzędzi i procedury badawczej. Od końca stycznia do połowy lutego trwała rekrutacja uczestników do próby badawczej, a w drugiej połowie lutego – realizacja badania. Marzec przeznaczono na analizę danych i opracowanie raportu, a przełom marca i kwietnia – na konsultacje psychologiczne i pozyskanie komentarzy eksperckich.

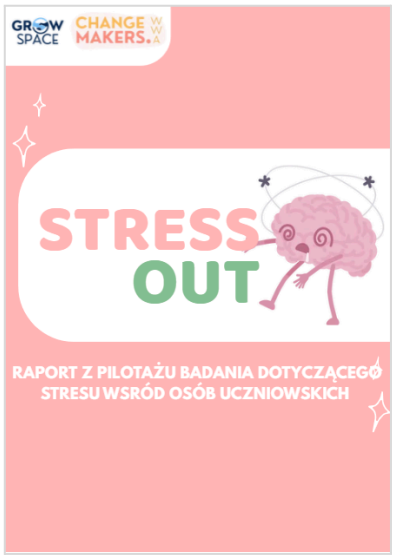
Sens projektu

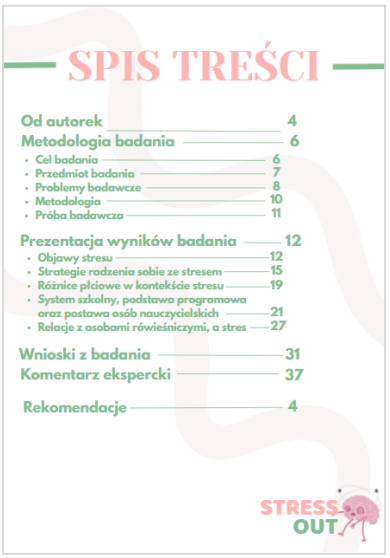
Młodzież zna problem stresu z własnego doświadczenia, ale rzadko to ona zadaje pytania o jego przyczyny. Autorzy projektu postanowili odwrócić tę sytuację: zamiast czekać na kolejne badanie „o młodzieży”, sami zbadali swoich rówieśników. Raport z komentarzami ekspertów i konferencja miały sprawić, by wyniki nie zostały w szufladzie, lecz trafiły do osób, które mogą coś z nimi zrobić.

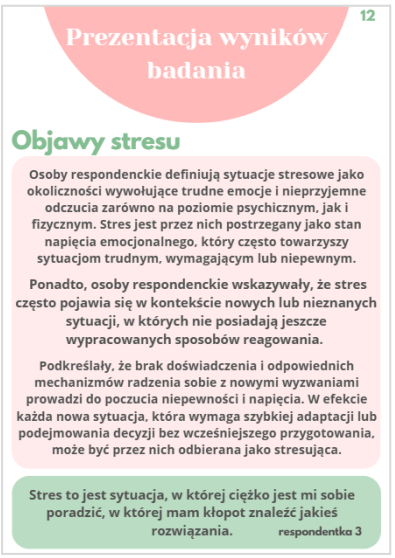
KOMENTARZ TEORETYCZNY

StressOut wpisuje się w nurt młodzieżowych badań partycypacyjnych (youth participatory action research), w którym młodzi ludzie są nie przedmiotem, lecz współautorami badań dotyczących ich życia. Takie badania mają dwie zalety: docierają do doświadczeń, o których dorośli badacze często nie wiedzą, i budują kompetencje krytycznego myślenia uczestników. Zapotrzebowanie jest oczywiste – stan zdrowia psychicznego młodzieży jest od lat jednym z najważniejszych tematów debaty publicznej, a głos samych zainteresowanych bywa w niej słabo słyszalny.

Aby zwiększyć skuteczność i bezpieczeństwo podobnych projektów, warto zadbać o partnera akademickiego lub psychologicznego od samego początku, a nie tylko na etapie komentarzy. Niezbędne są jasne zasady etyczne: dobrowolność, anonimowość, zgody rodziców w przypadku osób niepełnoletnich oraz informacja o miejscach wsparcia (np. telefon zaufania 116 111) przekazywana każdemu respondentowi. Warto też od początku zaplanować, kto będzie odbiorcą wyników – dyrekcja, psycholog szkolny, młodzieżowa rada – bo zgodnie z modelem Lundy głos ma znaczenie dopiero wtedy, gdy ma swoich odbiorców. Znacząca część budżetu przeznaczona na druk może być zrównoważona wersją cyfrową, która łatwiej dociera do rówieśników.

PROJEKT 4

Między Pokoleniami – Klub Uśmiechu

Czekoladki, pierniki, saszetki z ziołami i Chiński Nowy Rok – cykl spotkań, dzięki którym seniorzy poczuli się potrzebni, a młodzież odkryła wartość wolontariatu.

Grupa nieformalna	Młode Ochotniki – grupa młodzieży działająca przy Armii Zbawienia w Warszawie
Okres realizacji	listopad – grudzień 2025
Obszar	integracja międzypokoleniowa, przeciwdziałanie samotności, wolontariat
Odbiorcy	20 seniorów – uczestników Klubu Seniora Armii Zbawienia
Budżet	3 500 zł: materiały do warsztatów 1 500 zł; produkty spożywcze 1 000 zł; spotkanie podsumowujące 1 000 zł
Mentorka	Krystyna Piątkowska

Skład grupy

Danil Yaromenka, Hlib Chamor, Yeva Kashavar, Sofiia Stepaniuk, Sofiya Sliapniova, Volodymyr Kostenko, Dmytro Tytenych, Maksim Maksimovich.

> Grupa działa na rzecz Klubu Seniora Armii Zbawienia od wielu lat, za co została wyróżniona Nagrodą Prezydenta m.st. Warszawy dla osób młodych działających na rzecz społeczeństwa obywatelskiego im. Tadeusza Mazowieckiego.

Rola mentora

W projekcie z udziałem ośmioosobowego zespołu i odbiorców w podeszłym wieku mentoring dotyczył przede wszystkim podziału ról i planowania terminów, dopasowania tempa zajęć do możliwości seniorów oraz organizacji zakupów i rozliczenia.

Realizacja

Grupa przygotowała cykl czterech warsztatów w Klubie Seniora Armii Zbawienia. Podczas pierwszego spotkania uczestnicy własnoręcznie robili czekoladki i cukierki, a młodzież przygotowała krótką prezentację – spotkanie pozwoliło przełamać pierwsze bariery. Drugie miało charakter świąteczny: seniorzy dekorowali pierniki, dzielili się wspomnieniami i tradycjami, a potem wszyscy grali w gry planszowe. Na trzecim warsztacie uczestnicy szyli i wypełniali ziołami saszetki zapachowe, rozmawiając przy herbacie. Czwarte spotkanie poświęcono kulturze Chin i Chińskiemu Nowemu Rokowi – seniorzy wykonali wachlarze i wzięli udział w quizie z nagrodami. Projekt zakończyło wspólne wyjście do restauracji, które było okazją do podsumowania i podziękowań.

W projekcie uczestniczyło 20 seniorów. Program spotkań różnił się od pierwotnego planu, który przewidywał m.in. naukę obsługi smartfonów, quiz muzyczny i wieczór taneczny – grupa dopasowywała formy do zainteresowań i możliwości uczestników. Jako trudności autorzy wskazali organizację materiałów i zakupów,

dopasowanie tempa zajęć do potrzeb seniorów, podział obowiązków w zespole i planowanie terminów. Mimo to wszystkie warsztaty się odbyły, a seniorzy deklarowali chęć udziału w kolejnych spotkaniach.

Sens projektu

Celem było przeciwdziałanie samotności i wykluczeniu osób starszych oraz rozwój wolontariatu młodzieżowego. Za największy sukces grupa uznała stworzenie przestrzeni, w której seniorzy czuli się potrzebni i ważni, a także dużą frekwencję i bardzo dobrą atmosferę spotkań.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Samotność osób starszych jest jednym z najpoważniejszych wyzwań starzejących się społeczeństw, a jej skutki zdrowotne porównuje się do skutków innych dobrze znanych czynników ryzyka. Jednocześnie wielu młodych ludzi w dużych miastach ma ograniczony kontakt z osobami spoza własnego pokolenia, jeśli nie mieszka z dziadkami. Projekty międzypokoleniowe odpowiadają na obie potrzeby naraz. Zgodnie z hipotezą kontaktu Gordona Allporta regularne spotkania, oparte na wspólnym zadaniu i równym statusie, zmniejszają stereotypy – w tym przypadku stereotypy dotyczące zarówno „starych", jak i „młodych".

Skuteczność takich projektów rośnie, gdy wymiana jest dwukierunkowa: seniorzy nie są tylko odbiorcami zajęć, ale także dzielą się swoją wiedzą i historiami (czego zapowiedź widać w spotkaniu świątecznym). Kluczowa jest też regularność – jednorazowe wydarzenie cieszy, ale dopiero cykl pozwala zbudować relację. Warto wreszcie zaplanować kontynuację po zakończeniu grantu, bo zakończenie spotkań może być dla osób samotnych trudnym doświadczeniem.

PROJEKT 5

Today and tomorrow

Konferencje z panelami dyskusyjnymi, spotkania w szkołach i e-book – projekt, który od początku zakładał pozostawienie trwałego śladu.

Grupa nieformalna	Today and tomorrow
Okres realizacji	listopad 2025 – sierpień 2026
Obszar	edukacja rówieśnicza; problemy społeczne; wsparcie rówieśnicze
Odbiorcy	uczniowie warszawskich szkół; uczestnicy konferencji
Budżet	3 500 zł: przestrzeń konferencyjna 2 500 zł; catering 500 zł; upominki dla uczestników 300 zł; materiały papiernicze 200 zł
Mentorka	Klaudia Bernatowicz

Skład grupy

Hanna Karyś, Magdalena Staśkiewicz, Katarzyna Plaskaty.

Rola mentora

Przy projekcie wieloformatowym, realizowanym przez trzyosobowy zespół w trakcie roku szkolnego, kluczową rolą mentora było wsparcie w zarządzaniu zakresem: pomoc w ustaleniu, ile wydarzeń zespół jest w stanie realnie przygotować, oraz w pozyskaniu przestrzeni.

Realizacja

Grupa zaplanowała dwie równoległe ścieżki działań. Pierwszą były trzy konferencje z panelami dyskusyjnymi, organizowane od stycznia do kwietnia 2026 roku. Drugą – warsztaty i spotkania z uczniami w szkołach, prowadzone od grudnia 2025 do kwietnia 2026 roku. Za konferencje oraz warsztaty odpowiadał cały zespół. Największą pozycją budżetu była przestrzeń konferencyjna.

> Warsztaty były najbardziej kształcącą częścią konferencji pod względem interakcji z publicznością. Forma pracy z mniejszą grupą pozwoliła na aktywny dialog, przez co każdy uczestnik warsztatów miał szansę porozmawiać z członkami zespołu projektu oraz uzyskać odpowiedzi na nurtujące go pytania.
>
> Konferencje pozwoliły zdobywać wiedzę uczestnikom w inny, równie angażujący i interesujący sposób. Odbyły się one 7 kwietnia, 17 kwietnia oraz 13 lipca na terenie Warszawy. Tematyka wydarzeń obejmowała elementy takie jak: edukacja; doradztwo zawodowe; dziennikarstwo oraz media społecznościowe. Forma konferencji pozwoliła na integrację nie tylko samych uczestników, ale również prelegentów.

Sens projektu

Projekt powstał z potrzeby wsparcia młodzieży, która stoi przed pierwszymi ważnymi wyborami dotyczącymi edukacji, pasji i przyszłej drogi zawodowej. Ma na celu rozwiązać następujące problemy społeczne: problem

niezadowalającego doradztwa zawodowego w szkołach; problem braku świadomości sposobów efektywnej nauki oraz braku stosowania tych metod podczas lekcji; problem nie radzenia sobie ze stresem i presją związaną z egzaminami.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Edukacja rówieśnicza należy do najlepiej udokumentowanych metod pracy z młodzieżą: przekaz od osoby w podobnym wieku jest odbierany jako bardziej wiarygodny, a sami edukatorzy uczą się najwięcej, bo muszą uporządkować wiedzę, by ją przekazać.

Aby podobne projekty były skuteczne, warto zadbać o realistyczny zakres. Trzyosobowy zespół uczący się w szkole średniej ma ograniczony czas, a kilka konferencji, cykl warsztatów i publikacja to program na poziomie profesjonalnej organizacji. Lepiej zrealizować mniej działań na wysokim poziomie niż wiele w pośpiechu. Druga wskazówka dotyczy kosztów: przestrzeń konferencyjna pochłaniała ponad 70% budżetu. W Warszawie działa wiele miejsc, które udostępniają sale młodzieży bezpłatnie – Miejsca Aktywności Lokalnej, biblioteki, domy kultury, uczelnie czy firmy, jak pokazał projekt Akademii Lokalnych Liderów Jutra. Zaoszczędzone środki można przeznaczyć na merytorykę i promocję.

"Nasze wydarzenia okazały się ogromnym sukcesem i wyzwaniem rozwojowym. Warsztaty, dzięki kameralnej formie, zapewniły bezpieczną przestrzeń do otwartego dialogu, mniejszej tremy i bezpośredniego kontaktu uczestników z zespołem. Z kolei organizacja konferencji na dużą skalę była dla nas bezcenną lekcją zarządzania, optymalizacji czasu i współpracy z prelegentami. To doświadczenie udowodniło, że nauka może być inspirująca, a młodzi ludzie – wyposażeni w odpowiednie wsparcie – potrafią świadomie kształtować swoją przyszłość." **- Hanna Karyś**

TURA II – WIOSNA I LATO 2026

PROJEKT 6

Razem Bez Barier – Pomaganie to Siła

Licealistki z klasy o profilu ratowniczym i uczniowie szkoły specjalnej – pierwsza pomoc, zdrowe przekąski i Retro Piknik Jubileuszowy, w którym wzięli udział wszyscy.

Grupa nieformalna	Drużyna Jasina – Dobry Team
Okres realizacji	kwiecień – czerwiec 2026
Obszar	inkluzja, edukacja zdrowotna, pierwsza pomoc, wolontariat
Odbiorcy	uczniowie Zespołu Szkół Specjalnych nr 89 w Warszawie; społeczność liceum i zaprzyjaźnionego technikum
Budżet	3 500 zł: fantom szkoleniowy 1 300 zł; materiały medyczne (bandaże, chusty trójkątne, rękawiczki, koce termiczne) 400 zł; materiały do gry terenowej i materiały edukacyjne 700 zł; produkty spożywcze 700 zł; nagrody, dyplomy i medale 400 zł
Mentorka	Nina Sługocka

Skład grupy

Gabriela Wyrzykowska, Malina Kamińska, Gabriela Majcher, Amelia Chrzan. Opiekunka i reprezentantka grupy - pedagożka specjalna.

Rola mentora

Mentorką grupy była specjalistka Fundacji GrowSPACE do spraw zdrowia publicznego – jej znajomość tematyki działania grupy połączona z wiedzą projektową zapewniła grupie wsparcie merytoryczne i organizacyjne – szczególnie w zakresie godzenia harmonogramu projektu z obowiązkami uczennic. Kluczowe wsparcie merytoryczne zapewniała również opiekunka – pedagożka specjalna, która pomagała dostosować działania do możliwości uczniów szkoły specjalnej.

Realizacja

Projekt rozpoczęła „Akcja – Integracja": w marcu i kwietniu odbyły się spotkania wolontariuszy, podczas których przygotowano młodzież do pracy z uczniami szkoły specjalnej i przybliżono tematykę różnych niepełnosprawności. Wolontariusze przygotowali materiały edukacyjne, które przekazano szkole.

Warsztaty „Ratuję, bo potrafię" – z pierwszej pomocy – ze względu na obchody 80-lecia szkoły specjalnej odbyły się w zmienionej formie: podczas pikniku integracyjnego 29 maja 2026 roku oraz podczas mityngu lekkoatletycznego szkół specjalnych na OSiR przy ul. Podskarbińskiej 16 czerwca 2026 roku. Realizatorki wraz z uczniami klasy ratowniczej przeprowadziły praktyczne ćwiczenia z uczniami szkół specjalnych. Warsztaty

„Zdrowo i kolorowo" nie odbyły się w pracowni gastronomicznej, ale zdrowe przekąski przygotowano wspólnie na piknik, a przepisy przekazano szkole specjalnej.

Zaplanowaną grę terenową „80 lat razem" zastąpił Retro Piknik Jubileuszowy na terenie liceum, przygotowany przez realizatorki i ponad 40 wolontariuszy z liceum (w tym z klas o profilu ratownictwo medyczne i wojskowym) oraz zaprzyjaźnionego technikum. Była wystawa dawnych zabawek, aranżacja starej sali lekcyjnej, pisanie kałamarzem, przymierzanie dawnych strojów szkolnych i słuchanie płyt gramofonowych, a w wydarzeniu uczestniczyli przedstawiciele wojska, policji i straży pożarnej. Zmiana formuły pozwoliła wziąć udział wszystkim uczniom, także osobom z niepełnosprawnościami sprzężonymi i trudnościami ruchowymi. Każdy uczestnik otrzymał medal i dyplom. Projekt podsumowano podczas pikniku oraz krótkich spotkań w obu szkołach, na których uczestnicy oglądali dokumentację fotograficzną i dzielili się wrażeniami. Zakupiony fantom i materiały opatrunkowe posłużą kolejnym rocznikom klas ratowniczych. Realizatorki przeprowadziły także szkolenie z pierwszej pomocy dla osób pracujących w Fundacji GrowSPACE.

Sens projektu

Celem było wsparcie uczniów szkoły specjalnej poprzez edukację zdrowotną, naukę pierwszej pomocy i integrację, a także rozwijanie empatii i odpowiedzialności wśród licealistów. Dla uczniów szkoły specjalnej było to pierwsze tak duże wydarzenie przygotowane z myślą o nich – i odpowiedź na brak odpowiedniej przestrzeni i boiska w ich szkole. Rodzice uczniów wyrażali wdzięczność wolontariuszom, a piknik może stać się tradycją obu szkół.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Projekt jest wzorcowym przykładem pracy zgodnej z zasadą projektowania uniwersalnego: zamiast dopasowywać uczestników do formy, grupa dopasowała formę do uczestników. To właśnie empatia w działaniu – rezygnacja z własnego, dopracowanego planu na rzecz rzeczywistych potrzeb odbiorców. Zapotrzebowanie na takie inicjatywy wynika z tego, że uczniowie szkół specjalnych i ogólnodostępnych w dużym mieście rzadko się spotykają, a brak kontaktu utrwala dystans i stereotypy. Edukacja rówieśnicza z pierwszej pomocy ma dodatkową wartość: uczy kompetencji, które mogą uratować życie, i pokazuje uczniom szkoły specjalnej, że także oni mogą pomagać.

Aby zwiększyć skuteczność podobnych projektów, warto od początku projektować działania **razem** z odbiorcami, a nie tylko **dla** nich – np. zapraszając uczniów szkoły specjalnej do współtworzenia programu pikniku. Drugą lekcją jest kalendarz: kwiecień–czerwiec to w liceum czas matur i klasyfikacji, co zmusiło grupę do licznych zmian. Planowanie działań między szkołami warto zaczynać wcześniej i uzgadniać z kalendarzami obu placówek. Trwałość zapewnia sprzęt, który zostaje w szkole, i gotowość do powtórzenia wydarzenia za rok.

GŁOS GRUPY

"Projekt Changemakers dał nam możliwość poznania i zrozumienia życia dzieci niepełnosprawnych."
- Gabriela Wyrzykowska

PROJEKT 7

Entropia

Konferencja „Czym jest sztuka?", internetowy zin i szkolne skrzyneczki na twórczość – projekt, który przyniósł najwięcej uczciwej refleksji o trudnościach.

Grupa nieformalna	Entropia
Okres realizacji	kwiecień – lipiec 2026; konferencja: 19 czerwca 2026
Obszar	kultura, twórczość młodzieży, ekspresja artystyczna
Odbiorcy	uczniowie szkół, młodzi twórcy publikujący w zinie
Budżet	3 500 zł: wynajem sali 900 zł; materiały z logo 900 zł; poczęstunek 800 zł; druk 500 zł; koszulki 270 zł; materiały na skrzyneczki sztuki 120 zł
Mentor	Jakub Juszczak

Skład grupy

Aleksandra Liszewska, Anna Bednarska, Wanda Mężyńska.

Rola mentora

Mentorem grupy został Koordynator komunikacji Fundacji GrowSPACE, Jakub Juszczak. Jego doświadczenie w zakresie sztuki, połączone z wiedzą na temat realizacji projektów i komunikacji pozwoliło na wsparcie grupy w procesie artystycznym. Wsparcie mentora obejmowało również wsparcie realizacji projektu w aspekcie organizacyjnym i prowadzenia social mediów, a także ewaluacji projektu.

Realizacja

Grupa zaplanowała cztery działania: prowadzenie mediów społecznościowych z treściami o sztuce, konferencję złożoną z panelu z ekspertem i części twórczej, stworzenie „skrzyneczek sztuki" w szkołach, do których uczniowie mogliby wrzucać swoją twórczość, oraz wydanie internetowego zina z pracami odbiorców, umożliwiającego anonimową publikację.

Konferencja odbyła się 19 czerwca 2026 roku i miała odpowiedzieć na pytanie „Czym jest sztuka?" oraz zachęcić młodzież do tworzenia. Planowano ją dla około 80 osób, jednak w ostatniej chwili szkoła, która miała przyjść na wydarzenie, nie dotarła. Grupa zaprosiła znajomych i przeprowadziła konferencję w małym gronie. Zin powstał, ale z powodu niewielkich zasięgów niewiele osób zdecydowało się opublikować w nim swoje prace. Skrzyneczki zostały fizycznie przygotowane, a system ich działania jest wdrażany w szkołach uczestniczek.

Autorki wskazały też trudności wewnętrzne: problemy organizacyjne, sytuacje, w których kolejne osoby nie mogły podjąć się zadania, napięcia w zespole i „rozwarstwienie się" idei projektu, gdy każda z członkiń miała inną wizję.

Sens projektu

Dla większości członkiń był to pierwszy tak poważny projekt. Nauczyły się pisać do firm, organizować zespół i obsługiwać programy do montażu filmów i zdjęć, a mimo braku wcześniejszej działalności w sieci zdobyły – jak piszą – całkiem niezłe wyświetlenia. Za najmocniejszy sukces uznały to, że konferencja się odbyła, mimo zmiany miejsca i późnego wsparcia mentorskiego.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Uczestnictwo w kulturze jest jednym z praw dziecka zapisanych w art. 31 Konwencji o prawach dziecka, a twórczość – szczególnie anonimowa – bywa dla nastolatków bezpieczną przestrzenią wyrażania emocji i poglądów, na które brakuje miejsca w szkole. Pomysł zina i skrzyneczek odpowiada na tę potrzebę bardzo trafnie. Wartość projektu leży także w jego uczciwości: sprawozdanie grupy jest jednym z najcenniejszych dokumentów programu, bo pokazuje, jak wygląda rzeczywista nauka działania społecznego – z napięciami, rozczarowaniami i wnioskami.

Z projektu płyną trzy wskazówki dla podobnych inicjatyw. Po pierwsze – nie opierać frekwencji na jednym partnerze instytucjonalnym; udział szkoły warto potwierdzić na piśmie i równolegle prowadzić otwartą rekrutację uczestników. Po drugie – publikacje oparte na nadesłanej twórczości potrzebują czasu i promocji, zanim zbudują społeczność; dobrym startem są warsztaty twórcze, podczas których powstają pierwsze prace. Po trzecie – przy grupie, w której pojawiają się różne wizje, pomaga wspólne spisanie celu projektu w jednym zdaniu na początku pracy i powracanie do niego. To zadanie, w którym wczesne wsparcie mentora ma największą wartość.

GŁOS GRUPY

"Najtrudniejszym momentem projektu był moment kiedy dowiedzieliśmy się, że większość naszych uczestników nie przyjdzie. Na szczęście, zwołaliśmy znajomych i sam event się udał. Myślę, że nauczyło mnie to działania w sytuacjach kryzysowych" **- Wanda Mężyńska**

PROJEKT 8

Dziki Wawer

Najmłodsza grupa programu organizuje konkurs filmowy dla wawerskich szkół – z jury, pokazem w domu kultury, seansem w kinie i trofeami dla każdego zespołu.

Grupa nieformalna	Ekipa Dziki Wawer
Okres realizacji	marzec – wrzesień 2026
Obszar	kultura lokalna, twórczość filmowa, integracja szkół dzielnicy Wawer
Odbiorcy	uczniowie okolicznych szkół – autorzy filmów konkursowych; widzowie pokazów
Budżet	3 500 zł: wynajem sali w Kinie Stacja Falenica 800 zł; poczęstunek podczas seansu 1 000 zł; poczęstunek podczas mini-festiwalu 700 zł; trofea 700 zł; druk dyplomów i plakatów 200 zł; papier 100 zł
Mentor	Jakub Juszczak

Skład grupy

Leon Nowacki, Piotr Pawlak, Kajetan Piwocki, Jędrzej Wierzchowski.

Rola mentora

Przy grupie trzynasto- i czternastolatków mentoring wymaga szczególnej uważności na równowagę między wsparciem a autonomią – zarówno ze strony mentora, jak i rodzica pełniącego rolę opiekuna prawnego grupy składającej się całkowicie z osób nieletnich. Kluczowe tematy to zasady konkursu, kryteria oceny, zgody na publikację filmów i kontakt z instytucjami kultury. Wsparcie mentorskie zapewnił Koordynator komunikacji Fundacji GrowSPACE Jakub Juszczak.

Realizacja

Grupa rozpisała projekt na zadania wykonywane wspólnie przez wszystkich czterech członków. W marcu zespół zaprojektował plakaty informacyjne o konkursie, stworzył stronę internetową projektu z kodem QR oraz założył skrzynkę mailową do kontaktu i przyjmowania zgłoszeń. W kwietniu członkowie grupy objechali rowerami wszystkie szkoły w Wawrze i rozwiesili w nich plakaty. Pomagała im w tym aplikacja własnego autorstwa, w której rejestrowali odwiedzone placówki. Plakaty pojawiły się też na słupach ogłoszeniowych i w placówkach Wawerskiego Centrum Kultury. Projekt promowano dodatkowo w „Kurierze Wawerskim", który opublikował artykuł z wywiadem i sesją zdjęciową, oraz na profilu Młodzieżowej Rady Warszawy Wawer w mediach społecznościowych.

W czerwcu zespół przyjmował zgłoszenia i obsługiwał skrzynkę mailową projektu. Następnie wspólnie ocenił nadesłane filmy, wyłonił laureatów i poinformował ich o zajętych miejscach. Grupa zaprojektowała i wydrukowała spersonalizowane dyplomy oraz zamówiła kubki z logo projektu dla wszystkich laureatów. Ze względu na koniec roku szkolnego uroczystość wręczenia nagród przeniesiono na wrzesień. W sierpniu

potwierdzono dostępność sali w WCK Filia Aleksandrów, kupiono poczęstunek oraz vouchery do Kina Stacja Falenica. Obejmowały one udział w zamkniętym seansie filmu „Kandydaci śmierci" i vouchery otwarte ważne rok, których liczba zależała od zajętego miejsca. We wrześniu zespół pozyskał od Działu Promocji WCK gadżety promujące Wawer, które dołączono do nagród.

W dniach 26–27 września w WCK Filia Aleksandrów odbyła się uroczystość wręczenia nagród z pokazem zwycięskich filmów, wywiadami z laureatami i poczęstunkiem. Gala została w całości przygotowana i poprowadzona przez członków grupy, którzy wcześniej przeprowadzili kilka prób generalnych. Laureaci uczestniczyli też w zamkniętym seansie w Kinie Stacja Falenica.

Konkurs, zatytułowany „Dziki Wawer", był otwarty na dowolną interpretację tego hasła. Wpłynęły **4 zgłoszenia**, z których powstały **3 filmy**.

Sens projektu

Projekt daje młodym mieszkańcom Wawra okazję do twórczości, pokazania swoich prac szerszej publiczności i spotkania rówieśników z innych szkół. Wykorzystuje przy tym lokalną infrastrukturę kultury – dom kultury i kino – i buduje poczucie dumy z własnej dzielnicy.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Dziki Wawer łączy trzy cenne elementy: ekspresję twórczą, edukację medialną i tożsamość lokalną. Dzielnice położone dalej od centrum mają często mniej wydarzeń kulturalnych skierowanych do młodzieży, a konkurs organizowany przez rówieśników obniża barierę udziału – łatwiej wysłać film „do kolegów", niż zgłosić się do profesjonalnego festiwalu. Dla samych organizatorów to także lekcja odpowiedzialności: ocenianie cudzych prac wymaga ustalenia sprawiedliwych kryteriów i przestrzegania ich wobec wszystkich uczestników.

Aby podobne konkursy były skuteczne i bezpieczne, warto przygotować krótki regulamin z kryteriami oceny ogłoszonymi przed naborem, zasadami dotyczącymi praw autorskich oraz zgodami rodziców na publikację filmów i wizerunku osób niepełnoletnich. Decyzja, by trofeum otrzymał każdy zespół, jest dobrą praktyką – docenia wysiłek, a nie tylko wynik. W przypadku najmłodszych grup opiekun-rodzic jest często niezbędny, ale jego rola powinna ograniczać się do formalności i bezpieczeństwa, a decyzje programowe – zostać po stronie dzieci. Rozpisanie wszystkich zadań na całą czwórkę wskazuje, że grupa dobrze to rozumiała.

PROJEKT 9

Realizac(ja)

Konferencja o sztucznej inteligencji, marketingu i zamienianiu pomysłu w biznes – z pięcioma ekspertkami, partnerstwem Canva Education i uczestnikami spoza młodzieżowej bańki.

Grupa nieformalna	Realizac(ja)
Okres realizacji	kwiecień – lipiec 2026; konferencja: 27 czerwca 2026
Obszar	przedsiębiorczość, kompetencje przyszłości, sztuczna inteligencja, marketing
Odbiorcy	młodzież szkół średnich; osoby zainteresowane biznesem
Budżet	3 500 zł wydatkowano: ścianka i rollupy 1 998 zł; ramki 513 zł; catering 416 zł; lampy 174 zł; stacja dokująca do mikrofonów 149 zł; statyw 250 zł
Mentorka	Klaudia Bernatowicz

Skład grupy

Monika Kossowska, Tomasz Grudzień, Martyna Sperczyńska.

Rola mentora

W projekcie, w którym po dwóch miesiącach poszukiwań sali konieczna była zmiana całej koncepcji, mentorka wspierała grupę w podjęciu decyzji o konsolidacji działań i w przeliczeniu budżetu.

Realizacja

Wniosek zakładał rozłożony w czasie cykl: webinary z ekspertami z obszaru technologii, rynku pracy i psychologii, prelekcje stacjonarne w szkołach oraz młodzieżową konferencję jako punkt kulminacyjny, z udziałem 50 osób. Ostatecznie grupa skupiła wszystkie działania w jednym wydarzeniu: konferencji „Realizac(ja)", która odbyła się 27 czerwca 2026 roku w Brain Embassy przy ul. Czackiego w Warszawie, we współpracy z Canva Education.

Program obejmował prelekcje i panele dyskusyjne o sztucznej inteligencji, marketingu i przekształcaniu pomysłu w realny biznes, a po wydarzeniu grupa nagrała wywiady z prelegentkami. Wystąpiły: Karina Misztal (strateżka reklamowa), Zuzanna Karcz (ekspertka ds. AI, prawa i praw człowieka), Anastazja Surynava (współzałożycielka i CEO essa.app), Iwona Mocarska (założycielka i CEO The First Lady Media) oraz Magdalena Wójcik (specjalistka ds. influencer marketingu). Wydarzenie było bezpłatne. Zainteresowanie przekroczyło liczbę miejsc; ostatecznie wzięło w nim udział 37 osób oraz 5 prelegentek. Czworo wolontariuszy prowadziło wydarzenie, skanowało bilety, obsługiwało poczęstunek i rozstawiało materiały promocyjne. Networking w przerwach i po wydarzeniu okazał się tak ważny, że ostatnich uczestników pożegnano pół godziny po zakończeniu.

Konsolidacja wynikała z trudności: przez blisko dwa miesiące grupa szukała sali spełniającej wymagania, a kolejne miejsca zrywały kontakt. Wyzwaniem było także pozyskanie prelegentów o odpowiednim poziomie, koniec roku szkolnego ograniczający dyspozycyjność oraz spadek motywacji zespołu przy wydłużającym się procesie.

Sens projektu

Grupa chciała pokazać sztuczną inteligencję jako narzędzie rozwoju, a nie zagrożenie, i wyposażyć młodzież w kompetencje potrzebne w zmieniającym się świecie: krytyczne myślenie, kreatywność, elastyczność i odpowiedzialność cyfrową. Wydarzenie wyszło poza zakładaną grupę docelową - o konferencji mówiły osoby spoza społeczności organizatorów, a uczestnicy i prelegentki pisali o niej w mediach społecznościowych. Grupa planuje kanał na YouTube, kameralne spotkania networkingowe i dwa mniejsze wydarzenia w roku.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Kompetencje związane ze sztuczną inteligencją i przedsiębiorczością są dziś jednym z najczęściej wskazywanych obszarów „kompetencji przyszłości", a szkoła nie nadąża za tempem zmian. Młodzież szuka więc wiedzy samodzielnie – i organizuje ją dla rówieśników. Najważniejszą lekcją projektu jest jednak umiejętność zmiany planu. Psychologia zna zjawisko „błędu planowania" (Kahneman i Tversky): systematycznie nie doszacowujemy czasu potrzebnego na realizację zadań, nawet jeśli wiemy, że poprzednio też się pomyliliśmy. Decyzja o konsolidacji była dojrzałą reakcją na ten mechanizm – mniejsza liczba odbiorców, ale zachowana jakość.

Grupa sama sformułowała wnioski, które warto przekazać innym: równoległe poszukiwanie kilku lokalizacji i szybka reakcja na brak odpowiedzi, bieżące dokumentowanie liczby uczestników i wydatków, większy zespół z podziałem obowiązków, dłuższy okres realizacji oraz transmisja online dla osób, które nie zmieściły się na sali. Do tej listy dodajemy jedną wskazówkę programową: gdy struktura wydatków znacząco zmienia się względem budżetu z umowy (w tym przypadku na rzecz materiałów wizerunkowych), zmianę warto zgłosić i uzgodnić przed zakupem – chroni to reprezentanta grupy, który odpowiada za rozliczenie osobiście.

GŁOS GRUPY

"Realizac(ja) to nie tylko projekt, to przestrzeń, w której młodzi ludzie mogą sprawdzić, co naprawdę ich interesuje, poznać ludzi, którzy już działają w branży, i zrobić pierwszy krok w stronę własnej drogi. Bo wierzymy, że nie trzeba mieć gotowego planu na siebie, żeby zacząć go tworzyć." **- Monika Kossowska**

PROJEKT 10

MALaton

Joga, gotowanie, klub filmowy, ceremonialna matcha i slow-friending – dziewięć wydarzeń, które pokazały młodzieży Miejsca Aktywności Lokalnej jako „trzecie miejsca" blisko domu.

Grupa nieformalna	MALaton
Okres realizacji	kwiecień – czerwiec 2026
Obszar	przestrzeń sąsiedzka, „trzecie miejsca", integracja rówieśnicza, dobrostan
Odbiorcy	młodzież warszawskich szkół ponadpodstawowych: 64 uczestników 9 wydarzeń; 33 947 unikalnych odbiorców kampanii w mediach społecznościowych
Budżet	3 500 zł: catering 750 zł; materiały do warsztatów 750 zł; rezerwa 725 zł; promocja w mediach społecznościowych 600 zł; prowadzący 525 zł; naklejki i ulotki 150 zł
Mentorka	Klaudia Bernatowicz

Skład grupy

Łucja Sadowska, Dominika Wierzchucka, Ada Szmajdewicz, Maryia Narmaniya, Olivier Aleksandrowicz.

Rola mentora

Mentoring dotyczył koordynacji kontaktów z partnerami i kampanii w mediach społecznościowych, a szczególnie – dokumentacji księgowej, którą zespół wskazał jako jedno z największych wyzwań.

Realizacja

Grupa zorganizowała dziewięć bezpłatnych wydarzeń dla 64 uczestników, którzy poznali przy tym przestrzeń MAL Grójecka 109 „Oko".

Joga Kundalini – dobrostan i relaksacja (6 os.)	**Warsztaty kulinarne 1** – tarta malinowa (7 os.)	**Warsztaty kulinarne 2** – sałatka (10 os.)
Movie Lovers Club 1 – „Kill Bill vol. 1" z prelekcją redaktora naczelnego serwisu Pełna Sala (6 os.)	**Movie Lovers Club 2** – „Kill Bill vol. 2" (5 os.)	**Slow Friending** – integracja i gry planszowe (10 os.)
Joga – zajęcia ruchowe i relaksacyjne (5 os.)	**Ceremonialna matcha** – kultura herbaciana (7 os.)	**Sip & Paint – Matcha i MALowanie** – warsztaty malarskie (8 os.)

Równolegle zespół prowadził na Instagramie i TikToku kampanię promującą Miejsca Aktywności Lokalnej i ideę „trzecich miejsc", która dotarła do 33 947 unikalnych odbiorców. MALaton otrzymał Honorowy Patronat Prezydenta m.st. Warszawy i wsparcie ośmiu partnerów i patronów, m.in. młodzieżowych rad Targówka i Białołęki, Parlamentarnego Zespołu ds. Młodzieży oraz MAL Grójecka 109 „Oko".

Nie wszystko poszło zgodnie z planem. Warsztaty rękodzielnicze się nie odbyły, bo prowadząca – nauczycielka przygotowująca uczniów do matur – musiała zrezygnować. Zmiany organizacyjne po stronie MAL-u wymusiły kilkukrotne przesuwanie ostatniego wydarzenia, a rozliczenie części wydatków okazało się trudniejsze, niż zakładano – zespół potraktował to jako praktyczną lekcję prowadzenia projektów.

Sens projektu

Zespół nazwał problem wprost: młodzież niewiele wie o blisko 120 warszawskich Miejscach Aktywności Lokalnej i ma ograniczony dostęp do „trzecich miejsc" – przestrzeni między domem a szkołą, w których można rozwijać pasje i budować relacje. Członkowie grupy nauczyli się przy tym organizować wydarzenia, pozyskiwać patronaty i partnerów, prowadzić media społecznościowe i zarządzać budżetem.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Pojęcie „trzeciego miejsca", na które powołał się zespół, wprowadził socjolog Ray Oldenburg: obok domu i szkoły lub pracy to przestrzenie nieformalnych spotkań, kluczowe dla więzi społecznych. Młodzież w dużym mieście ma ich wyjątkowo mało – miejsca komercyjne wymagają pieniędzy, a publiczne rzadko są projektowane z myślą o nastolatkach. Nieprzypadkowo w programie znalazły się joga, slow-friending i wspólne gotowanie – samotność rówieśnicza to ważny temat zdrowia psychicznego młodzieży. Łącząc młodych z istniejącą infrastrukturą, projekt otwiera drzwi do miejsc, które działają na stałe, a nie znikają po grancie.

Z projektu płyną trzy wskazówki. Kameralne grupy po 5–10 osób sprzyjają relacjom, więc mała liczba uczestników jest tu zaletą, a nie porażką. Zasięg w mediach społecznościowych warto zestawiać z frekwencją – w zamianie zasięgu na udział pomagają stałe, cykliczne terminy. Współpraca z instytucją wymaga zaś jednej osoby kontaktowej po obu stronach, planu B na wypadek zmian i rozliczania wydatków na bieżąco.

PROJEKT 11

KonopFest

Szkolny festiwal zorganizowany przez trzyosobowy zespół – z artystami, konkursem na najlepszy strój, kawiarenką i profesjonalnym podziałem ról.

Grupa nieformalna	KonopFest
Okres realizacji	maj – czerwiec 2026; wydarzenie: 29 maja 2026
Obszar	kultura szkolna, integracja społeczności szkolnej, scena dla młodych artystów
Odbiorcy	społeczność szkoły LXXXIII Liceum Ogólnokształcącego im. Emiliana Konopczyńskiego, 200+ osób
Budżet	3 500 zł: karty podarunkowe dla artystów i zwycięzców konkursu na najlepszy strój 1 450 zł; wynajem 15 krótkofalówek 900 zł; naszyjniki w stylu hawajskim 440 zł; koszulki promocyjne dla obsługi 360 zł; dekoracje i materiały plastyczne 350 zł
Mentor	Krzysztof Malinowski

Skład grupy

Michał Adamowicz, Piotr Pawelec, Adam Prokosiński.

Rola mentora

Umowa została podpisana na cztery dni przed wydarzeniem, więc mentoring, przeprowadzony przez koordynatora projektu, miał charakter głównie operacyjny: wsparcie w przygotowaniu budżetu i kontaktu z podmiotami zewnętrznymi, sprawdzenie zgodności wydatków z zasadami programu, zasad bezpieczeństwa wydarzenia i przygotowanie do rozliczenia.

Realizacja

Harmonogram grupy przypominał plan pracy profesjonalnej agencji eventowej. W dniach 28–29 maja 2026 roku zespół przygotował salę: montaż sprzętu i dekoracji. W dniu wydarzenia przeprowadził briefing ochrony, obsługi technicznej i obsługi kawiarenki, a następnie samo wydarzenie, podczas którego wystąpili artyści, a uczestnicy rywalizowali w konkursie na najlepszy strój. Komunikację zespołu obsługi zapewniało 15 wynajętych krótkofalówek. Po festiwalu grupa uprzątnęła teren, a w czerwcu przeprowadziła ewaluację i rozliczenie.

> W programie festiwalu znalazły się grupy muzyczne reprezentujące różne gatunki muzyczne, w zgodzie z celem organizatorów – aby każdy dobrze się bawił. Mimo że była to pierwsza edycja festiwalu, zgromadził on ponad 200 uczestników oraz uzyskał w ewaluacji organizatorów wysokie opinie.

Sens projektu

Festiwal tworzy wspólne doświadczenie całej społeczności szkolnej i daje młodym artystom scenę, na której mogą wystąpić przed rówieśnikami. Dla organizatorów to szansa sprawdzenia się w roli, której szkoła

zazwyczaj nie oferuje – kierowników dużego wydarzenia odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, logistykę i ludzi.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Badania nad klimatem szkoły pokazują, że poczucie przynależności do społeczności szkolnej (school connectedness) jest jednym z czynników chroniących zdrowie psychiczne młodzieży i sprzyjających zaangażowaniu w naukę. Wydarzenia organizowane przez samych uczniów budują je szczególnie skutecznie, bo uczniowie przestają być tylko uczestnikami życia szkoły, a stają się jego współtwórcami. KonopFest pokazuje też, jak wiele kompetencji wymaga organizacja wydarzenia: podział ról, komunikacja w zespole obsługi, briefing bezpieczeństwa i sprzątanie to elementy, o których zapominają nawet doświadczeni organizatorzy.

Aby zwiększyć skuteczność podobnych projektów, warto zadbać o dłuższy czas przygotowań – umowa podpisana kilka dni przed wydarzeniem pozostawia niewiele miejsca na reakcję w razie problemów. Drugą kwestią jest struktura budżetu: nagrody i karty podarunkowe stanowiły ponad 40% wydatków. Nagrody motywują, ale badania nad motywacją (Deci i Ryan) wskazują, że wydarzenia oparte na radości ze wspólnego działania i docenieniu wkładu budują trwalszą motywację niż wydarzenia oparte głównie na gratyfikacji rzeczowej. Warto też jasno rozróżniać nagrody dla uczestników konkursu od gratyfikacji dla występujących artystów, które – zgodnie z zasadami programu – podlegają limitowi wynagrodzeń osób trzecich. Największą wartością byłoby przekształcenie festiwalu w coroczną tradycję przekazywaną młodszym rocznikom.

GŁOS GRUPY

"Wydaje mi się, że na pewno bym trochę wcześniej zaczął (przygotowanie projektu - red.), bo nasz projekt był bardzo robiony na szybko, a tak byśmy mieli więcej czasu na organizację, rozmowy i planowanie " **- Adam Prokosiński**

PROJEKT 12

Wiem, co jem – warsztaty kulinarne

Soki, sałatki i warsztaty kulinarne dla koleżanek i kolegów – zdrowe odżywianie wprowadzone do szkoły praktycznie, nie teoretycznie.

Grupa nieformalna	Uczniaki
Okres realizacji	maj – czerwiec 2026
Obszar	edukacja zdrowotna, zdrowe odżywianie, umiejętności życiowe
Odbiorcy	uczennice i uczniowie szkoły członków grupy - zespołu szkół specjalnych
Budżet	3 500 zł: artykuły spożywcze 1 400 zł; owoce i warzywa na soki i sałatki 1 400 zł; spotkanie podsumowujące 400 zł; naczynia jednorazowe 300 zł
Mentorka	Krystyna Piątkowska

Skład grupy

Mateusz Badurski, Michał Urbański, Oskar Wójcicki.

Rola mentora

Rolę mentorki w projekcie objęła Krystyna Piątkowska, psycholożka z doświadczeniem pracy z uczniami szkół specjalnych. Grupę wspierała dodatkowo nauczycielka grupy uczniów. W projekcie mentoring dotyczył facylitowania dyskusji między uczestnikami grupy, a także kwestii organizacyjnych.

Realizacja

Grupa rozpoczęła od przygotowania plakatu promującego projekt, opublikowanego na profilu szkoły w mediach społecznościowych i rozwieszonego w budynku. Następnie zespół przygotował listę potraw, które miały powstać podczas warsztatów, i systematycznie robił zakupy. 8 czerwca 2026 roku grupa przygotowała stoisko ze świeżymi sokami, sałatkami i przekąskami dla koleżanek i kolegów. Warsztaty kulinarne odbywały się w dniach 11–22 czerwca, a do udziału zaproszono innych uczniów. Projekt zakończyło wspólne wyjście do restauracji. Dokumentacja fotograficzna pokazuje stoisko z owocami, sałatkami i koktajlami oraz wspólne przygotowywanie potraw.

Sens projektu

„Wiem co jem" przenosi edukację zdrowotną z poziomu wiedzy na poziom umiejętności. Zamiast słuchać o piramidzie żywienia, uczniowie sami kroją owoce, przygotowują soki i sałatki i częstują nimi rówieśników. Dla członków grupy to także doświadczenie planowania, zakupów w ramach budżetu i pracy z grupą.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Kompetencje żywieniowe (food literacy) – umiejętność planowania, wybierania i przygotowywania posiłków – są jednym z czynników najsilniej związanych z nawykami żywieniowymi w dorosłości, a jednocześnie szkoła rzadko uczy ich w praktyce. Zapotrzebowanie wynika też z tego, że młodzież jest

silnie wystawiona na reklamy przetworzonej żywności i napojów słodzonych. Edukacja rówieśnicza ma tu szczególną moc: zdrowy wybór zaproponowany przez kolegę jest bardziej przekonujący niż ten sam wybór zalecany przez dorosłego.

Aby zwiększyć skuteczność podobnych projektów, warto zostawić po nich trwały produkt – np. prostą książeczkę z przepisami przygotowanymi podczas warsztatów – oraz nawiązać współpracę ze szkolną stołówką lub sklepikiem, by zdrowe propozycje pojawiały się także po zakończeniu projektu. Warto też uwzględnić wymiar ekologiczny: część budżetu przeznaczona na naczynia jednorazowe mogłaby posłużyć do zakupu naczyń wielorazowych, które zostaną w szkole. Przy pracy z żywnością kluczowe są zasady higieny i informacja o alergenach.

PROJEKT 13

smarujeMY warszawę

Letnia akcja w przestrzeni miasta – kremy z filtrem, quiz z nagrodami i warsztat o tym, dlaczego ochrona przed słońcem to nie fanaberia.

Grupa nieformalna	smarujeMY warszawę
Okres realizacji	lipiec – wrzesień 2026
Obszar	profilaktyka zdrowotna, ochrona skóry przed promieniowaniem UV
Odbiorcy	młodzież i mieszkańcy Warszawy w miejscach letniego wypoczynku
Budżet	3 500 zł: kremy z filtrem SPF z nadrukiem (150 szt.) 1 500 zł; nagrody do quizu 800 zł; druk materiałów 700 zł; warsztat 300 zł; rezerwa 200 zł
Mentor	Jakub Juszczak

Skład grupy

Karolina Stanek, Katarzyna Wagner, Bianka Brulińska.

Rola mentora

Mentorem grupy był Jakub Juszczak. W krótkim, wakacyjnym projekcie w przestrzeni publicznej mentoring dotyczył wyboru miejsc akcji i ewentualnych zgód zarządców terenu, przygotowania rzetelnych treści edukacyjnych oraz sposobu mierzenia efektów.

Realizacja

Zgodnie z harmonogramem w drugiej połowie lipca 2026 roku grupa przygotowała akcję i zamówiła potrzebne materiały. Od 1 do 27 sierpnia rozdawała kremy z filtrem z nadrukiem w różnych miejscach Warszawy, łącząc akcję z quizem z nagrodami i materiałami informacyjnymi o ochronie przed słońcem, a także przeprowadziła warsztat. Na zakończenie, 28 sierpnia, grupa przeprowadziła ankietę ewaluacyjną.

Sens projektu

Autorki chcą zwrócić uwagę rówieśników na to, że ochrona skóry przed słońcem jest codzienną profilaktyką, a nie kosmetycznym dodatkiem. Wybór wakacji jako czasu realizacji i miejsc letniego wypoczynku jako przestrzeni akcji pozwala dotrzeć do odbiorców wtedy, gdy przekaz jest najbardziej aktualny.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Nadmierna ekspozycja na promieniowanie UV, zwłaszcza oparzenia słoneczne w młodości, należy do najważniejszych czynników ryzyka nowotworów skóry, w tym czerniaka. Jednocześnie wśród nastolatków opalenizna często funkcjonuje jako element atrakcyjności, a stosowanie filtrów bywa postrzegane jako zbędne. Akcja łącząca konkretny produkt z krótką edukacją odpowiada na tę lukę: łatwiej zmienić nawyk, gdy ma się w ręku narzędzie do jego zmiany.

Z perspektywy promocji zdrowia warto pamiętać, że rozdanie produktu nie jest jeszcze zmianą zachowania. Skuteczność rośnie, gdy upominek jest połączony z krótką rozmową lub quizem (co grupa zaplanowała), gdy przekaz jest prosty i powtarzalny (np. zasada „filtr, cień, czapka"), a treści edukacyjne są oparte na rzetelnych źródłach medycznych. Przy rozdawaniu kosmetyków należy wybierać produkty od sprawdzonych dostawców, z informacją o składzie. Warto też zaplanować prosty pomiar efektów – liczbę rozmów, wyniki quizu, a nawet krótką ankietę kontrolną w mediach społecznościowych po kilku tygodniach.

GŁOS GRUPY

"W projekcie dotyczącym SPF chciałam pokazać, że dbanie o siebie latem może zaczynać się od naprawdę prostych rzeczy. Ochrona przed słońcem często schodzi na dalszy plan, dlatego zależało mi, żeby mówić o niej w przystępny sposób i dotrzeć z tym przekazem bezpośrednio do młodych osób. Najbardziej cieszyło mnie, że mogliśmy połączyć edukację z konkretnym działaniem i rozdawaniem produktów z SPF. Ten projekt pokazał mi, że nawet prosty pomysł może mieć realny wpływ." **- Karolina Stanek**

PROJEKT 14

H2O utop go – utop odwodnienie

Bidony wielokrotnego użytku, quiz i stoisko informacyjne – letnia kampania o nawodnieniu, która przy okazji uczy rezygnacji z plastikowych butelek.

Grupa nieformalna	H2O utop go – utop odwodnienie
Okres realizacji	lipiec – wrzesień 2026
Obszar	profilaktyka zdrowotna, nawodnienie w czasie upałów, ekologia
Odbiorcy	młodzież i mieszkańcy Warszawy w okresie letnim
Budżet	3 500 zł: bidony z nadrukiem (100 szt.) 2 040 zł; nagrody do quizu 400 zł; druk materiałów 350 zł; materiały na stoisko 300 zł; spotkanie podsumowujące 300 zł; rezerwa 110 zł

Skład grupy

Jan Stokowski, Julia Anna Kałamańska, Agata Karpińska.

Rola mentora

Mentorem projektu był Jakub Juszczak. Mentoring w tym projekcie dotyczył podobnych zagadnień jak w projekcie „smarujeMY warszawę": wyboru miejsc akcji, rzetelności przekazu zdrowotnego i sposobu mierzenia efektów.

Realizacja

Zgodnie z harmonogramem, w drugiej połowie lipca 2026 roku grupa przygotowała akcję i zamówiła bidony z nadrukiem. Od 1 do 27 sierpnia rozdawała bidony w Warszawie, łącząc akcję z quizem z nagrodami i stoiskiem informacyjnym, a 28 sierpnia przeprowadziła ankietę ewaluacyjną. Projekt zamknęło spotkanie podsumowujące zespołu.

Sens projektu

Tytuł projektu – żartobliwa gra słów – dobrze oddaje jego intencję: zwrócić uwagę na odwodnienie w lekki, zrozumiały dla młodzieży sposób. Bidon wielokrotnego użytku jest jednocześnie nośnikiem przekazu, praktycznym narzędziem i zachętą do ograniczania plastikowych butelek.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Fale upałów w miastach stają się coraz częstsze, a zjawisko miejskiej wyspy ciepła sprawia, że w gęstej zabudowie temperatura bywa wyraźnie wyższa niż poza miastem. Odwodnienie jest przy tym niedoceniane przez młodych ludzi, którzy łączą je raczej z wysiłkiem sportowym niż z codziennym funkcjonowaniem w upale. Kampania łączy dwie korzyści – zdrowotną i ekologiczną – co zwiększa jej atrakcyjność dla odbiorców wrażliwych na kwestie klimatu.

Projekty 13 i 14 powstały w tym samym czasie i według podobnego modelu: letnia akcja w przestrzeni miasta, upominek z przekazem, quiz i ankieta. To dobra okazja do rekomendacji: gdy kilka grup realizuje zbliżone działania, warto zachęcić je do współpracy – wspólnych stoisk, wymiany doświadczeń i wspólnego pomiaru efektów – oraz do wyraźnego zaznaczenia tego, co w każdym projekcie jest autorskie. Skuteczność kampanii o nawodnieniu wzrośnie, jeśli przekaz wskaże praktyczne rozwiązania, np. miejskie punkty poboru wody pitnej, a upominek trafi do osób, które faktycznie będą z niego korzystać.

GŁOS GRUPY

"Projekt związany z wodą powstał z bardzo prostej obserwacji — podczas upałów łatwo zapominamy o regularnym nawadnianiu, mimo że ma ono ogromne znaczenie dla naszego samopoczucia. Chciałem, żebyśmy nie tylko o tym mówili, ale też zrobili coś konkretnego, dlatego ważnym elementem akcji było rozdawanie bidonów i zachęcanie do zabierania wody ze sobą. Praca nad tym projektem pokazała mi, że działania społeczne nie zawsze muszą być skomplikowane — czasem najprostsze rozwiązania najlepiej trafiają do ludzi." **- Jan Stokowski**

PROJEKT 15

Młodzieżowa Sieć Wolontariuszy

Cztery wydarzenia charytatywne w miesiąc i bieg na 5 km – projekt, który zamiast jednorazowej akcji buduje sieć ludzi gotowych pomagać.

Grupa nieformalna	Młodzieżowa Sieć Wolontariuszy
Okres realizacji	lipiec – wrzesień 2026
Obszar	wolontariat, dobroczynność, integracja z podopiecznymi placówek
Odbiorcy	podopieczni domów dziecka, domów seniora, ośrodków wsparcia i schronisk; uczestnicy biegu (planowane 80–120 osób)
Budżet	3 500 zł: materiały do zajęć i drobne upominki 1 000 zł; zabezpieczenie medyczne biegu (2 ratowników) 700 zł; ubezpieczenie NNW uczestników 200 zł; materiały do medali 300 zł; woda i przekąski 250 zł; promocja 200 zł; brama startowa 150 zł; nagrody 150 zł; numery startowe 120 zł; taśma do oznaczenia trasy 80 zł; rezerwa 350 zł
Mentorka	Nina Sługocka

Skład grupy

Thuy Trang Vu, Urszula Tarabasz, Palina Malashuk, Aniela Magiera, Ania Mai, Natalia Średnicka.

Rola mentora

Przy tak intensywnym projekcie mentorka wspierała grupę głównie w kwestiach merytorycznych i organizacyjnych, takich jak budżet i rozliczenie.

Realizacja

Grupa zaplanowała cztery ścieżki działań. Pierwszą było zorganizowanie w ciągu miesiąca co najmniej czterech wydarzeń charytatywnych – warsztatów artystycznych, popołudni z grami, zbiórek i zajęć integracyjnych – w domach dziecka, domach seniora, ośrodkach wsparcia i schroniskach. Drugą – rekrutacja nowych wolontariuszy i promocja zaangażowania społecznego w mediach społecznościowych. Trzecią – nawiązywanie współpracy z placówkami oraz z firmami, instytucjami i osobami prywatnymi jako partnerami wydarzeń. Czwartą – bieg charytatywny na 5 km dla 80–120 osób, z własnoręcznie wykonanymi medalami z drewnianych krążków, ubezpieczeniem NNW dla wszystkich biegaczy i zabezpieczeniem medycznym przez dwóch ratowników. Wszystkie środki zebrane podczas biegu zostały przekazane na wybrany cel charytatywny.

Sens projektu

Nazwa grupy mówi o jej ambicji: nie chodzi o jedną akcję, lecz o sieć. Autorki chcą stworzyć społeczność młodych wolontariuszy, którzy regularnie angażują się w pomoc różnym grupom – dzieciom, seniorom, osobom w kryzysie i zwierzętom.

KOMENTARZ TEORETYCZNY

Badania nad wolontariatem pokazują, że najtrudniejszym etapem nie jest rekrutacja, lecz utrzymanie zaangażowania. Sieci wolontariackie przetrwają, gdy wolontariusze mają jasne role, poczucie wpływu i wspólnotę, a ich wysiłek jest widziany i doceniany. Zapotrzebowanie na młodzieżowy wolontariat jest duże po obu stronach: placówki potrzebują ludzi, a młodzież szuka sensownych form działania, które mogą też stać się ważnym doświadczeniem przed wejściem na rynek pracy.

Projekt wyróżnia się dojrzałym podejściem do bezpieczeństwa – ubezpieczenie NNW, ratownicy medyczni, zgody na wykorzystanie terenu i wizerunku zostały zaplanowane w budżecie od początku. Aby zwiększyć skuteczność podobnych inicjatyw, warto pamiętać o trzech kwestiach. Wizyty w domach dziecka i innych placówkach wymagają uzgodnienia z ich zasadami i standardami ochrony małoletnich. Zbieranie pieniędzy od publiczności może podlegać przepisom o zbiórkach publicznych, więc formę zbiórki trzeba uzgodnić z operatorem programu lub organizacją partnerską, która przyjmie środki. Wreszcie – cztery wydarzenia i bieg w ciągu miesiąca wakacji to bardzo ambitny plan; warto wskazać, które działania są kluczowe, a które mogą zostać przesunięte, jeśli zabraknie czasu

CZĘŚĆ IV

WNIOSKI

5. Cień każdego filaru. Wyzwania i mitygacja ryzyk w projektach partycypacyjnych

Wojciech Szumiło

dyrektor operacyjny Fundacji GrowSPACE, ekspert projektów partycypacyjnych, w tym flagowego programu GrowYOUTH

Krzysztof Malinowski opisał cztery filary dojrzałej sprawczości: empatię, otwartość, odpowiedzialność i samodzielność. W tym rozdziale proponuję spojrzeć na nie od drugiej strony. Każdy filar ma swój cień – sytuację, w której jego brak powoli, często niezauważalnie, podmywa projekt. Z doświadczeń programów regrantingowych GrowSPACE, w tym kolejnych edycji GrowYOUTH, w których wspieramy młode osoby z całej Polski, wynika, że projekty rzadko „upadają" z jednego dramatycznego powodu. Znacznie częściej rozpadają się z powodu serii małych zaniedbań, które nikt nie nazwał na czas.

Piszę ten tekst nie po to, by wskazywać winnych. Błędy są naturalną częścią uczenia się – zarówno dla młodzieży, jak i dla organizacji, które ją wspierają. Chodzi o to, by rozpoznawać je wcześniej, zanim zamienią się w porażkę, która zniechęci młodego człowieka do działania na lata.

5.1. Gdy brakuje empatii – projekt dla siebie, nie dla ludzi

Najczęstszy objaw braku empatii jest paradoksalny: projekt jest świetnie przygotowany, ale nikt na niego nie przychodzi. Grupa zaczyna od formy („zróbmy konferencję", „zróbmy festiwal"), a dopiero potem szuka dla niej odbiorców. Odbiorcy są wtedy wyobrażeni, a nie rzeczywiści – „młodzież", „mieszkańcy", „uczniowie" – i nikt z nich nie został zapytany, czy tego potrzebuje, kiedy ma czas i co by go przekonało.

Drugą twarzą tego cienia jest projekt robiony „do CV" – dla dyplomu, olimpiady, rekomendacji na studia. Nie ma nic złego w tym, że działanie społeczne przynosi korzyści autorom. Problem zaczyna się wtedy, gdy korzyść autorów staje się jedynym celem, a odbiorcy są tylko tłem.

Skutki są bolesne: niska frekwencja, rozczarowanie, poczucie, że „ludzie nie doceniają". Młoda osoba może wyciągnąć z tego fałszywy wniosek, że społeczność jest obojętna, podczas gdy w rzeczywistości zabrakło rozpoznania potrzeb.

Jak temu zapobiegać: zanim grupa zaplanuje formę, niech porozmawia z co najmniej pięcioma osobami z grupy odbiorców. Warto zadać pytanie kontrolne: kto zauważy, jeśli ten projekt się nie odbędzie? Jeżeli odbiorcami są podopieczni instytucji – szkoły, klubu seniora, placówki – ich udział trzeba potwierdzić z wyprzedzeniem, najlepiej na piśmie, i mieć plan B na wypadek, gdyby partner się wycofał. Programy, w których działania wyrastają z bliskiego kontaktu z odbiorcami, jak spotkania w Klubie Seniora czy piknik przygotowany z myślą o uczniach szkoły specjalnej, pokazują, jak bardzo to się opłaca.

5.2. Gdy brakuje otwartości – bańka

Cień otwartości to bańka. Na poziomie projektu oznacza, że odbiorcami są znajomi autorów, a zaproszenia krążą w tych samych kanałach, w których krążą zawsze. Wydarzenie jest udane, ale nie poszerza kręgu – spotykają się ludzie, którzy i tak się znają. Nieraz bańka jest też niezamierzonym wykluczeniem: wydarzenie odbywa się w miejscu bez windy, w godzinach, gdy część młodzieży pracuje lub opiekuje się rodzeństwem, albo wymaga wydatku, na który nie wszystkich stać.

Na poziomie programu bańka ma jeszcze poważniejsze konsekwencje. Socjologia zna „efekt świętego Mateusza" (Robert Merton): zasoby trafiają do tych, którzy już je mają. W programach grantowych oznacza to, że najczęściej zgłaszają się grupy, które już wiedzą, jak pisać wnioski, mają wsparcie rodziców lub nauczycieli i działają w samorządach. Program, który tylko ogłasza nabór, wzmacnia nierówności, zamiast je zmniejszać.

Jak temu zapobiegać: program musi aktywnie docierać do młodzieży spoza bańki – przez szkoły branżowe i specjalne, świetlice, organizacje pracujące z młodzieżą z doświadczeniem migracji, MAL-e, domy kultury w dzielnicach peryferyjnych. Changemakers.wwa robił to, kontaktując się z instytucjami i „wyłapując" obiecujące, ale niekompletne zgłoszenia. Na poziomie projektu warto zadać grupie pytanie: kogo nie ma na waszej liście odbiorców i dlaczego? Pomocne jest też proste sprawdzenie dostępności miejsca i formy.

5.3. Gdy brakuje odpowiedzialności – chaos, zwroty i niewidzialne projekty

Odpowiedzialność ma cztery wymiary i każdy ma swój cień.

Brak planowania objawia się optymistycznym harmonogramem, w którym wszystko dzieje się „w maju". Psychologowie nazywają to błędem planowania: systematycznie nie doszacowujemy czasu potrzebnego na zadania. W projektach młodzieżowych nakłada się na to kalendarz szkolny – matury, klasyfikacja, koniec roku i wakacje. W programie kilka grup musiało konsolidować działania lub zmieniać ich formę właśnie z tego powodu.

Brak przewidywania ryzyk to projekty z pojedynczym punktem awarii: jedna sala, jeden partner, jedna osoba, która „wszystko ogarnia". Gdy ten element zawodzi, cały projekt się chwieje. Szukanie sali przez dwa miesiące czy szkoła, która w ostatniej chwili nie przychodzi na wydarzenie, to klasyczne przykłady.

Brak rzetelnego rozliczania to paragony bez NIP, zgubione faktury, zakupy „na koniec, żeby wydać do złotówki" i zmiany budżetu wprowadzone bez uzgodnienia. Konsekwencje są poważne, bo w programach regrantingowych odpowiedzialność za rozliczenie ponosi osobiście pełnoletni reprezentant grupy – często osoba, która ma osiemnaście lat. Nieprawidłowe rozliczenie może oznaczać wezwanie do zwrotu środków, a to doświadczenie, które skutecznie zniechęca do działania.

Brak upubliczniania tworzy projekty niewidzialne: coś się odbyło, ale nie ma zdjęć, relacji, logo partnerów ani informacji dla społeczności. Projekt niewidzialny nie buduje zaufania, nie inspiruje innych i trudno go rozliczyć przed grantodawcą.

Jak temu zapobiegać: proponujemy grupom ćwiczenie „premortem" (Gary Klein): wyobraźcie sobie, że jest dzień po projekcie i wszystko poszło źle – co się stało? Lista odpowiedzi jest gotową listą ryzyk. Warto wprowadzić trzy punkty kontrolne: po podpisaniu umowy, w połowie realizacji i dwa tygodnie przed końcem. Przy finansach sprawdza się prosta zasada: zdjęcie każdego paragonu w dniu zakupu i jeden wspólny arkusz wydatków. Dokumentowanie działań warto przypisać konkretnej osobie w zespole, tak jak robiły to najlepiej zorganizowane grupy programu.

5.4. Gdy brakuje samodzielności – projekt dorosłych albo projekt porzucony

Cień samodzielności ma dwie przeciwstawne formy.

Pierwsza to **projekt przejęty przez dorosłych**. Rodzic lub nauczyciel, który formalnie jest tylko opiekunem, pisze wniosek, prowadzi korespondencję, podejmuje decyzje i „poprawia" pomysły. Czasem robi to z najlepszych intencji – żeby się udało, żeby było bezpiecznie, żeby dzieci nie przeżyły rozczarowania. Efekt jest jednak taki, że młodzież ląduje na dolnych szczeblach drabiny Harta: w roli dekoracji lub tokenu. Projekt może wyglądać świetnie, ale nie buduje sprawczości, bo nie jest doświadczeniem młodych ludzi.

Druga forma to **projekt porzucony**. Organizacja, w imię zasady „nie wyręczamy", zostawia grupę samą z problemami, których ta nie jest w stanie rozwiązać. Brak wsparcia nie jest szacunkiem dla autonomii – jest zaniedbaniem. Młodzież, która nie wie, do kogo się zwrócić, wstrzymuje decyzje, traci motywację lub podejmuje ryzykowne kroki.

Jest też forma pośrednia: **samodzielność jednej osoby**. W grupie trzy- czy pięcioosobowej całą pracę wykonuje lider – zwykle pełnoletni reprezentant – a pozostali są obecni tylko na papierze. Taki projekt uczy jedną osobę, a czasem prowadzi ją do przeciążenia.

Jak temu zapobiegać: na pierwszym spotkaniu warto spisać, kto za co odpowiada – zarówno w grupie, jak i po stronie dorosłych – i wracać do tego w trakcie. Sygnałem ostrzegawczym jest sytuacja, w której na spotkaniach mówi głównie opiekun albo tylko jedna osoba z grupy. Mentor może wtedy zadawać pytania bezpośrednio pozostałym członkom zespołu i dbać, by każde zadanie miało młodego „właściciela".

5.5. Najczęstsze błędy koordynatorów

1. **Mylenie kontroli zgodności z oceną pomysłu.** Koordynator ma sprawdzać regulamin i prawo, a nie to, czy projekt mu się podoba. Każda „drobna sugestia" od osoby, która decyduje o finansowaniu, jest odbierana jako warunek.
2. **Spóźniony pierwszy kontakt.** Tygodnie między decyzją a pierwszym spotkaniem to czas, w którym entuzjazm opada najszybciej.
3. **Język instytucji zamiast języka młodzieży.** Regulamin napisany prawniczym językiem odstrasza właśnie tych, do których program powinien docierać najbardziej.
4. **Kumulacja umów pod koniec okresu.** Projekty podpisywane na kilka tygodni przed ostatecznym terminem wydatkowania mają niewiele miejsca na błąd i na refleksję.
5. **Brak monitoringu w połowie drogi.** Problemy wykryte w połowie da się rozwiązać; wykryte przy rozliczeniu – najczęściej już nie.
6. **Promocja bez uzgodnienia albo brak promocji.** Publikowanie wizerunku bez zgód narusza zaufanie i prawo; brak publikacji odbiera grupom widoczność, która im się należy.
7. **Pogoń za wskaźnikami.** Gdy liczba grup, godzin i publikacji staje się ważniejsza od jakości doświadczenia, program zaczyna działać dla sprawozdania, a nie dla młodzieży.
8. **Przeciążenie mentorów.** Kilka grup na osobę przy symbolicznej liczbie godzin to przepis na mentoring „gaszący pożary", a nie rozwojowy.
9. **Brak domknięcia.** Grupa, która oddała sprawozdanie i nie usłyszała nic więcej, może uznać, że jej praca nie miała znaczenia.

5.6. Najczęstsze błędy mentorów

1. **Ratownik.** Mentor, który w ostatniej chwili robi wszystko za grupę, bo „tak będzie szybciej". W trójkącie dramatycznym Stephena Karpmana ratownik utrwala bezradność osoby, którą ratuje.
2. **Nieobecny.** Mentor, który odpowiada po tygodniu albo pojawia się dopiero przy problemie. Grupa, która czeka na konsultację, często wstrzymuje wszystkie decyzje.
3. **Wyrocznia.** Mentor, który zamiast pytań daje gotowe odpowiedzi i ocenia pomysły z perspektywy własnego doświadczenia. Młodzież przestaje wtedy myśleć samodzielnie i zaczyna zgadywać, czego oczekuje dorosły.
4. **Kumpel bez granic.** Mentor, zwłaszcza niewiele starszy od uczestników, który przenosi kontakt do prywatnych komunikatorów i zaciera granicę między relacją mentorską a koleżeńską. Standardy ochrony małoletnich i zasada kontaktu przez oficjalne kanały chronią obie strony.

5. **Projekcja własnych ambicji.** Mentor, który widzi w projekcie grupy szansę na zrealizowanie własnego pomysłu – „zróbcie to większe", „zaproście media", „zróbcie konferencję zamiast warsztatów".
6. **Unikanie trudnych rozmów.** Konflikt w zespole, nierówny podział pracy, niepokojące wydatki – mentor, który ich nie nazywa, zostawia grupę z problemem, który narasta.
7. **Brak notatek i przekazywania informacji.** Bez krótkich notatek z sesji koordynator nie wie, co dzieje się w grupie, a przy zmianie mentora wiedza znika.

5.7. Matryca ryzyk i sposobów ich ograniczania

Ryzyko	Sygnały ostrzegawcze	Zapobieganie	Reakcja
Brak odbiorców / niska frekwencja	Brak potwierdzeń od partnerów; zapisy poniżej 30% na tydzień przed wydarzeniem	Rozmowy z odbiorcami przed startem; potwierdzenie udziału na piśmie; otwarta rekrutacja równolegle z partnerem	Zmiana formy lub terminu; kameralna formuła z nagraniem i publikacją
Utrata miejsca lub partnera	Brak odpowiedzi przez ponad tydzień; brak pisemnego potwierdzenia	Równoległe rozmowy z 2–3 miejscami; lista bezpłatnych przestrzeni (MAL, biblioteki, domy kultury)	Szybkie przejście do planu B; zgłoszenie zmiany harmonogramu
Kolizja z kalendarzem szkolnym	Działania zaplanowane na maj–czerwiec lub okres egzaminów	Planowanie z kalendarzem szkoły; bufor czasowy	Konsolidacja działań; przesunięcie części zadań
Konflikt i rozpad zespołu	Zadania „wiszą"; te same osoby się nie pojawiają; różne wizje projektu	Spisany cel w jednym zdaniu; podział ról; umowa zespołu	Rozmowa z mentorem; redefinicja zakresu; zgłoszenie zmiany składu
Przeciążenie jednej osoby	Wszystkie zadania przypisane liderowi; lider odpisuje w nocy	Każde zadanie z imiennym właścicielem; rotacja ról	Rozdzielenie zadań; ograniczenie zakresu
Przejęcie projektu przez dorosłych	Na spotkaniach mówi głównie opiekun; opiekun prowadzi korespondencję	Jasny podział ról między grupą a opiekunem od pierwszego spotkania	Rozmowa trójstronna; pytania kierowane bezpośrednio do młodzieży
Nieprawidłowe rozliczenie	Brak paragonów z NIP; zakupy bez związku z budżetem; zakupy na koniec okresu	Szkolenie na starcie; bieżący arkusz wydatków; zdjęcie dokumentu w dniu zakupu	Wstępna weryfikacja dokumentów przed terminem; korekta
Zmiana budżetu bez zgody	Nowe kategorie wydatków; wydatki znacznie większe niż w planie	Omówienie zasad zmian na starcie; szybka ścieżka akceptacji	Zgłoszenie zmiany przed zakupem; ewentualna korekta

Ryzyko	Sygnały ostrzegawcze	Zapobieganie	Reakcja
Naruszenie bezpieczeństwa lub standardów ochrony małoletnich	Wydarzenia bez zabezpieczenia; kontakt z nieletnimi przez prywatne kanały; brak zgód	Standardy ochrony małoletnich; ubezpieczenie i zabezpieczenie medyczne dużych wydarzeń; zgody rodziców	Natychmiastowe zgłoszenie do Fundacji; procedura interwencji
Projekt niewidzialny	Brak zdjęć i publikacji; brak logo partnerów	Osoba odpowiedzialna za dokumentację; plan publikacji	Wspólne przygotowanie relacji po projekcie
Brak domknięcia	Brak sprawozdania; brak kontaktu po wydarzeniu	Termin sprawozdania w umowie; spotkanie ewaluacyjne	Rozmowa podsumowująca; publiczne podziękowanie

Zamiast zakończenia

W GrowYOUTH powtarzamy uczestnikom, że dobry projekt to nie taki, w którym nic nie poszło źle, lecz taki, w którym wiadomo, co poszło źle, dlaczego i co zrobimy inaczej następnym razem. To samo dotyczy organizacji. Changemakers.wwa był programem ambitnym – z dwiema turami naboru, kilkunastoma zespołami i bardzo różnymi projektami. Część opisanych tu cieni pojawiła się także w nim. Najważniejsze jest to, że zostały nazwane – przez młodzież w jej sprawozdaniach i przez zespół w ewaluacji. Nazwany błąd przestaje być porażką i staje się wiedzą.

6. Między wolnością a odpowiedzialnością. Wyzwania edukacji do partycypacji

Joanna Lisiecka
socjolożka

Edukacja do partycypacji zawiera w sobie paradoks. Chcemy uczyć młodych ludzi wolności i samostanowienia, ale robimy to w ramach, które tę wolność ograniczają: regulaminów, umów, budżetów, standardów bezpieczeństwa. Chcemy, by młodzież podejmowała decyzje, ale ktoś musi odpowiadać za ich skutki – wobec grantodawcy, wobec odbiorców, wobec rodziców, wreszcie wobec samych młodych. Program Changemakers.wwa jest dobrym materiałem do przemyślenia tego paradoksu, bo w swoich założeniach bardzo wyraźnie opowiada się po stronie wolności: nie narzuca tematów, nie ocenia pomysłów, wypłaca pieniądze z góry. Tym ciekawsze jest pytanie, gdzie w takim programie przebiegają granice.

6.1. Ryzyko jako warunek edukacji

Gert Biesta, jeden z najważniejszych współczesnych filozofów edukacji, pisze o „pięknym ryzyku edukacji". Jego zdaniem edukacja, która chce wyeliminować każde ryzyko, przestaje być edukacją i staje się tresurą – bo kształtowanie podmiotowości zawsze oznacza, że młody człowiek może wybrać inaczej, niż byśmy chcieli. Partycypacja bez możliwości błędu jest więc partycypacją pozorną. Jeśli dorośli z góry wiedzą, jak projekt ma wyglądać, i pilnują, by tak właśnie wyglądał, młodzież uczy się nie sprawczości, lecz posłuszeństwa.

Z drugiej strony ryzyko nie rozkłada się równo. Błąd w wyborze formy wydarzenia kosztuje rozczarowanie. Błąd w zabezpieczeniu biegu charytatywnego może kosztować czyjeś zdrowie. Błąd w rozliczeniu może oznaczać, że osiemnastoletni reprezentant grupy zostanie wezwany do zwrotu środków. Nie każde ryzyko jest „piękne". Zadanie dorosłych polega na odróżnieniu ryzyka, które uczy, od ryzyka, które krzywdzi.

6.2. Trzy kręgi odpowiedzialności

W programach regrantingowych dorośli i instytucje odpowiadają w trzech kręgach jednocześnie.

Wobec środków publicznych. Pieniądze z budżetu miasta muszą być wydane celowo, gospodarnie i jawnie. Grantodawca oczekuje sprawozdań, wskaźników i dokumentów księgowych. To nie jest biurokratyczna fanaberia, lecz warunek zaufania społecznego – każda złotówka przekazana młodzieży jest złotówką, której nie przeznaczono na inny cel publiczny.

Wobec odbiorców działań. Seniorzy w klubie, uczniowie szkoły specjalnej, osoby w kryzysie bezdomności, podopieczni domów dziecka, uczestnicy biegu – to ludzie, którzy zaufali młodzieży i za jej pośrednictwem instytucjom, które program firmują. Mają prawo do bezpieczeństwa, godności i ochrony wizerunku. Szczególną uwagę trzeba poświęcić sytuacjom, w których odbiorcy są w trudnym położeniu: fotografowanie osób korzystających z pomocy żywnościowej czy dzieci w placówce opiekuńczej wymaga znacznie większej ostrożności niż zdjęcia z konferencji.

Wobec samych uczestników. Członkowie grup to w większości osoby niepełnoletnie. Mają prawo do bezpiecznych warunków działania, do ochrony przed przeciążeniem i do tego, by niepowodzenie nie pozostawiło w nich trwałego przekonania, że „nie warto". Organizacja odpowiada także za relacje, które

powstają w programie – dlatego Standardy Ochrony Małoletnich, weryfikacja niekaralności i zasada kontaktu przez oficjalne kanały nie są dodatkiem, lecz fundamentem.

Dodałabym czwarty krąg, rzadko nazywany wprost: **odpowiedzialność wobec samej idei partycypacji.** Program, który zawiedzie zaufanie młodzieży – przez chaos, niesprawiedliwe decyzje albo pozorną wolność – zaszkodzi nie tylko jednej grupie, ale i wiarygodności wszystkich przyszłych inicjatyw tego typu.

6.3. Asymetria, której nie da się usunąć

Warto uczciwie powiedzieć, że relacja między młodzieżą a organizacją nigdy nie będzie w pełni symetryczna. Osoby niepełnoletnie mają ograniczoną zdolność do czynności prawnych, dlatego umowę w imieniu grupy musi podpisać osoba pełnoletnia. Organizacja decyduje o wypłacie grantu, akceptuje zmiany budżetu i rozlicza dokumenty. Partnerstwo nie polega więc na udawaniu, że tej asymetrii nie ma, lecz na tym, by była ona **jawna, ograniczona i uzasadniona**.

Ciekawym zjawiskiem, które pokazują umowy programu, jest asymetria wewnątrz samych grup. W wielu z nich rolę reprezentanta pełniła osoba, która niedawno ukończyła osiemnaście lat, i to ona ponosiła osobistą odpowiedzialność finansową za działania rówieśników. W czterech grupach reprezentantami byli dorośli spoza składu: nauczycielka, pedagożka specjalna i dwoje rodziców. Oba rozwiązania są dopuszczalne i oba mają swoje ryzyka. W pierwszym – przeciążenie młodej osoby odpowiedzialnością, na którą może nie być gotowa. W drugim – pokusa, by dorosły, który formalnie za wszystko odpowiada, zaczął też o wszystkim decydować.

6.4. Mapa decyzyjności

Najskuteczniejszym sposobem na znalezienie złotego środka jest wcześniejsze ustalenie, kto o czym decyduje. Poniższa mapa jest propozycją, którą każdy program może dostosować do swoich warunków.

Obszar	Decyduje grupa	Współdecyzja lub konsultacja	Granica – decyzja lub weto dorosłych
Temat i cel projektu	Tak – bez ograniczeń tematycznych	Mentor pomaga doprecyzować cel i odbiorców	Tylko gdy projekt narusza prawo, porządek publiczny lub zasady programu (np. promocja używek, dyskryminacja)
Odbiorcy i forma działań	Tak	Mentor pyta o potrzeby odbiorców i dostępność	Gdy forma stwarza realne zagrożenie dla bezpieczeństwa
Podział ról w zespole	Tak	Mentor zwraca uwagę na przeciążenie lub bierność	–
Wydatki w ramach zatwierdzonego budżetu	Tak	Koordynator wyjaśnia zasady dokumentowania	Wydatki niedozwolone (alkohol, wynagrodzenia członków grupy, wydatki niezwiązane z projektem)

Obszar	Decyduje grupa	Współdecyzja lub konsultacja	Granica – decyzja lub weto dorosłych
Zmiany budżetu	Grupa proponuje	Koordynator rozpatruje w wyznaczonym terminie	Zmiany istotne (np. powyżej 30% kategorii) wymagają zgody przed wdrożeniem
Zmiany harmonogramu	Tak	Zgłoszenie do Fundacji	Gdy zmiana wykracza poza okres wydatkowania środków
Współpraca z partnerami i sponsorami	Tak	Konsultacja przy partnerach komercyjnych	Partnerzy sprzeczni z zasadami programu (np. branża alkoholowa)
Publikacja wizerunku i danych	Grupa decyduje o promocji swojego projektu	Uzgodnienie z Fundacją przed publikacją	Brak zgód osób fotografowanych lub rodziców osób niepełnoletnich
Bezpieczeństwo uczestników wydarzeń	Grupa planuje	Mentor i koordynator weryfikują plan	Wydarzenia masowe, sportowe lub w placówkach bez wymaganych zabezpieczeń i zgód
Kontakt z osobami w szczególnej sytuacji	Grupa inicjuje	Uzgodnienie z placówką i jej zasadami	Działania naruszające godność lub standardy ochrony małoletnich

Mapa ta opiera się na prostej zasadzie: **im bardziej decyzja jest odwracalna i dotyczy samej grupy, tym bardziej należy do młodzieży; im bardziej jest nieodwracalna i dotyczy innych ludzi, tym większa rola dorosłych.** Zła forma plakatu, nietrafiony temat panelu czy przesunięty termin to błędy, na których można się uczyć. Brak ubezpieczenia uczestników biegu czy publikacja wizerunku dziecka bez zgody rodziców to błędy, których skutków nie da się cofnąć.

6.5. Cztery role, cztery rodzaje odpowiedzialności

W programie działają cztery rodzaje dorosłych i każdy powinien znać swoją rolę.

Opiekun lub reprezentant spoza grupy – rodzic, nauczyciel, pedagog – odpowiada za formalności, bezpieczeństwo i finanse. Jego najważniejszym zadaniem jest bycie „cieniem, a nie reżyserem": obecność w tle, gotowość do pomocy i powstrzymywanie się od przejmowania decyzji. Dobrym testem jest pytanie, kto prowadzi korespondencję z partnerami i kto mówi na spotkaniach z mentorem.

Mentor odpowiada za jakość procesu uczenia się. Nie decyduje, ale pomaga podejmować lepsze decyzje – przez pytania, informację i wskazywanie konsekwencji. Mentor jest też „wczesnym systemem ostrzegania": to on pierwszy widzi konflikt, przeciążenie czy niepokojące wydatki.

Koordynator odpowiada za reguły i ich sprawiedliwe stosowanie. Jego decyzje muszą być przewidywalne, uzasadnione i jednakowe dla wszystkich grup. Tam, gdzie mówi „nie", powinien wyjaśnić dlaczego i zaproponować, jak osiągnąć cel inaczej.

Organizacja odpowiada za cały system: zgodność z prawem, rozliczenie z grantodawcą, standardy ochrony małoletnich, dostępność i reakcję w sytuacjach kryzysowych. To organizacja musi też zadbać, by pozostałe role były realnie możliwe do wykonania – by mentor miał czas, a koordynator narzędzia.

6.6. Drabina interwencji

Złoty środek nie jest punktem, lecz sposobem postępowania. Proponuję myśleć o interwencji dorosłych jako o drabinie, po której schodzi się tylko tak nisko, jak to konieczne:

1. **Pytanie** – „Co się stanie, jeśli…?", „Jak to sprawdzicie?". Decyzja w pełni zostaje przy grupie.
2. **Informacja** – przekazanie wiedzy, której grupa nie ma: o przepisach, kosztach, doświadczeniach innych.
3. **Rekomendacja** – wyraźne wskazanie, co dorosły by zrobił i dlaczego, z zaznaczeniem, że decyzja należy do grupy.
4. **Warunek** – „możecie to zrobić, jeśli…" (np. jeśli zapewnicie ratowników, uzyskacie zgody, zgłosicie zmianę budżetu).
5. **Weto** – odmowa, stosowana wyłącznie przy naruszeniu prawa, bezpieczeństwa lub zasad ogłoszonych z góry, zawsze z uzasadnieniem.

Większość sytuacji w dobrze prowadzonym programie rozwiązuje się na pierwszych dwóch szczeblach. Jeśli dorośli często sięgają po warunki i weto, to sygnał, że albo zasady nie zostały jasno przedstawione na początku, albo program przyciąga projekty, do których nie jest przygotowany.

6.7. Gdzie kończy się samostanowienie młodych

Na pytanie, gdzie kończy się decyzyjność młodzieży, a zaczyna odpowiedzialność dorosłych, można odpowiedzieć następująco. Samostanowienie młodych kończy się tam, gdzie ich decyzja:

- narusza prawo lub zasady, które zostały ogłoszone przed rozpoczęciem projektu,
- stwarza realne zagrożenie dla zdrowia lub bezpieczeństwa innych osób,
- narusza prawa osób trzecich – do wizerunku, prywatności, godności,
- wykorzystuje środki publiczne w sposób sprzeczny z celem, na który zostały przyznane,
- przenosi na członka grupy odpowiedzialność, której nie jest w stanie udźwignąć.

Wszędzie indziej – w wyborze tematu, formy, odbiorców, estetyki, języka i sposobu pracy – dorośli powinni powstrzymać się od decydowania, nawet jeśli uważają, że wiedzą lepiej. Zwłaszcza wtedy.

6.8. Zamiast zakończenia – lekcja Korczaka

Polska tradycja pedagogiczna ma jeden z najpiękniejszych przykładów łączenia wolności i struktury. W Domu Sierot Janusza Korczaka dzieci miały swój sejm, sąd koleżeński i gazetę. Nie była to zabawa w demokrację – decyzje sądu koleżeńskiego obowiązywały także wychowawców, łącznie z samym Korczakiem. Jednocześnie wszystko to działało w jasno określonych ramach, znanych wszystkim i spisanych w kodeksie. Korczak nie wybierał między wolnością a odpowiedzialnością. Pokazywał, że jedno bez drugiego nie istnieje.

Programy takie jak Changemakers.wwa są dziś kontynuacją tej tradycji. Ich wartość nie polega na tym, że młodzież robi „co chce", ani na tym, że dorośli pilnują, by wszystko było „jak trzeba". Polega na tym, że młodzi ludzie uczą się działać w świecie, w którym wolność ma swoje granice, a granice mają swoje uzasadnienie. To właśnie jest dojrzała sprawczość – i to jest lekcja, której nie da się przekazać inaczej niż przez doświadczenie.

CZĘŚĆ V

REKOMENDACJE

7. Do's and don'ts partycypacji młodzieży

7.1. Dla organizacji i koordynatorów

Rób	Unikaj	Dlaczego
Ogłoś twarde granice (prawo, bezpieczeństwo, wydatki niedozwolone) przed startem	Wprowadzania nowych zasad w trakcie, gdy pojawi się problem	Przewidywalność buduje zaufanie. Grupy znały limit 15% na wynagrodzenia i listę zakazanych wydatków od pierwszego spotkania
Oceniaj zgodność z regulaminem, nie atrakcyjność pomysłu	„Drobnych sugestii" ze strony osoby, która decyduje o pieniądzach	Każda sugestia decydenta jest odbierana jako warunek – i odbiera młodzieży autorstwo
Wypłacaj grant z góry jako zaliczkę	Oczekiwania, że młodzi wyłożą własne pieniądze i poczekają na zwrot	3 500 zł to dla nastolatka bariera nie do przejścia; zaliczka w 100% otworzyła program dla wszystkich
Aktywnie docieraj do szkół branżowych i specjalnych, placówek, dzielnic peryferyjnych	Ogłaszania naboru tylko w tych samych kanałach co zawsze	Bez aktywnego docierania zasoby trafiają do tych, którzy już je mają
Planuj nabór z kalendarzem szkolnym	Podpisywania umów na kilka tygodni przed końcem okresu wydatkowania	Grupy z umowami z lipca miały około miesiąca na realizację, i to w wakacje
Domykaj proces: rozmowa, podziękowanie, publiczne docenienie	Zostawiania grup bez informacji zwrotnej po sprawozdaniu	Młodzież musi usłyszeć, że jej praca miała znaczenie

7.2. Dla mentorów

Rób	Unikaj	Dlaczego
Nawiąż pierwszy kontakt w ciągu dwóch tygodni od decyzji	Czekania, aż grupa sama się odezwie	Grupa, która długo czekała na mentora, wstrzymywała decyzje i straciła tempo
Zadawaj pytania, zanim dasz odpowiedź	Gotowych rozwiązań i oceniania pomysłów	Pytania uczą myślenia; gotowe odpowiedzi uczą zgadywania, czego chce dorosły

Rób	Unikaj	Dlaczego
Nazywaj trudności — konflikt, przeciążenie, niepokojące wydatki	Udawania, że wszystko jest w porządku	Nienazwany problem narasta; kilka grup opisało napięcia w zespole dopiero w sprawozdaniu
Kontaktuj się przez oficjalne kanały (Discord, e-mail)	Przenoszenia relacji do prywatnych komunikatorów	Jasne granice chronią młodzież i mentora — to element Standardów Ochrony Małoletnich
Rób krótkie notatki z każdej sesji	Trzymania wiedzy o grupie tylko w swojej głowie	Przy zmianie mentora lub rozliczeniu programu wiedza nie ginie

7.3. Dla pełnoletnich opiekunów i reprezentantów grup

Rób	Unikaj	Dlaczego
Bądź cieniem, nie reżyserem — wspieraj formalności i bezpieczeństwo	Prowadzenia korespondencji i podejmowania decyzji za młodzież	Projekt przejęty przez dorosłego wygląda dobrze, ale nie buduje sprawczości młodych
Zbieraj dokumenty na bieżąco — zdjęcie paragonu w dniu zakupu	Szukania faktur i paragonów pod koniec sierpnia	Reprezentant odpowiada za rozliczenie osobiście
Zgłaszaj zmiany budżetu przed zakupem	Wydatków poza zatwierdzonym planem	Zgoda przed zakupem chroni przed wezwaniem do zwrotu środków
Sprawdzaj zabezpieczenie i zgody przy wydarzeniach	Podejścia „jakoś to będzie" przy biegach, festiwalach i wizytach w placówkach	Ubezpieczenie, ratownicy i zgody rodziców to nie formalność, lecz ochrona ludzi
Doceniaj wysiłek, nie tylko wynik	Oceniania projektu wyłącznie po frekwencji	Niepowodzenie przeżyte ze wsparciem uczy; oceniane — zniechęca

7.4. Dla grup młodzieżowych

Rób	Unikaj	Dlaczego
Zacznij od rozmowy z osobami, dla których chcesz działać	Zaczynania od formy („zróbmy konferencję")	Najlepsze projekty programu wyrosły z bliskiego kontaktu z odbiorcami
Zapisz cel projektu w jednym zdaniu i wracaj do niego	Kilku różnych wizji w jednym zespole	„Rozwarstwienie idei" to jedna z trudności opisanych przez grupy

Rób	Unikaj	Dlaczego
Daj każdemu w zespole jego zadanie	Projektu na barkach jednej osoby	Samodzielność grupy to samodzielność wszystkich jej członków
Miej plan B na salę, termin i partnerów	Opierania całego wydarzenia na jednym partnerze	Szkoła, która nie dotarła, i dwa miesiące szukania sali – to realne sytuacje z programu
Zmieniaj plan, gdy trzeba – i zgłaszaj to	Trzymania się harmonogramu za wszelką cenę	Zmiana formuły pikniku pozwoliła wziąć udział wszystkim uczniom szkoły specjalnej
Pokaż efekty: zdjęcia, relacja, logo partnerów	Projektu, o którym nikt się nie dowie	Widoczność buduje zaufanie i inspiruje kolejne grupy

8. Rekomendacje dla m.st. Warszawy

Miasto kontynuuje wsparcie inicjatyw młodzieży. Grant Aktywna Warszawska Młodzież, z którego współfinansowany jest program Changemakers.wwa, działa od lat. Mamy przyjemność poinformować, że zostaliśmy wybrani jako jedni z grantobiorców w kolejnej edycji Aktywnej Warszawskiej Młodzieży. Jako że Changemakers.wwa będzie realizowane również w edycji 2026/2027, poniższe rekomendacje formułujemy więc nie tylko jako postulaty wobec miasta, ale także jako zobowiązania, które sami wdrożymy.

Rekomendacja	Dlaczego – doświadczenie programu	Jak wdrożyć	Adresat
1. Stały, wieloletni fundusz mikrograntów dla grup nieformalnych	Grupy, które zrealizowały pierwszy projekt, planują kolejne (kanał na YouTube, coroczny piknik, kolejne edycje wydarzeń)	Ścieżka rozwoju: mikrogrant → kolejny, większy grant → współpraca z instytucjami miasta	Biuro Edukacji
2. Kalendarz naboru zsynchronizowany z rokiem szkolnym	Projekty z maja i czerwca zderzały się z maturami i klasyfikacją; umowy z lipca dawały około miesiąca na realizację	Nabór jesienny z realizacją do kwietnia; osobna ścieżka wakacyjna z dłuższym przygotowaniem	Biuro Edukacji, operatorzy
3. Realne finansowanie mentoringu	3 godziny na grupę wystarczają na start, jedną konsultację i pomoc w rozliczeniu; kilka grup długo czekało na pierwsze spotkanie	6–8 godzin na grupę; pierwszy kontakt w ciągu 2 tygodni od decyzji	Biuro Edukacji, operatorzy
4. Uproszczone rozliczanie mikrograntów	Dokumentowanie wydatków było najczęściej wskazywanym obciążeniem grup	Pilotaż uproszczonych form rozliczania małych kwot przy zachowaniu jawności i celowości	Biuro Edukacji
5. Bezpłatne przestrzenie dla młodzieży	Wynajem sal pochłaniał znaczną część budżetów; jedna grupa szukała sali dwa miesiące	Lista bezpłatnych sal w MAL-ach, bibliotekach, domach kultury i szkołach z prostą rezerwacją	CKS, dzielnice, instytucje kultury
6. Włączenie wyników projektów w politykę młodzieżową	Projekty diagnostyczne (badanie stresu) i sieciujące mogą być źródłem wiedzy dla miasta	Prezentacje przed Młodzieżową Radą m.st. Warszawy, radami dzielnic i komisjami	Rada m.st. Warszawy, dzielnice

Rekomendacja	Dlaczego – doświadczenie programu	Jak wdrożyć	Adresat
7. Wsparcie pełnoletnich reprezentantów	Osoby tuż po 18. urodzinach przyjmowały osobistą odpowiedzialność finansową za projekt rówieśników	Wspólne dla programów miejskich szkolenie i materiały dla reprezentantów	Biuro Edukacji, operatorzy
8. Aktywne docieranie do młodzieży spoza głównego nurtu	Najłatwiej zgłaszają się grupy z doświadczeniem i wsparciem dorosłych	Dedykowana pula i działania informacyjne w szkołach branżowych i specjalnych, placówkach, dzielnicach peryferyjnych	Biuro Edukacji, operatorzy
9. Wspólne wzory dokumentów	Każdy operator tworzy od zera zgody RODO, zgody na wizerunek i procedury bezpieczeństwa	Miejski pakiet wzorów dla grup nieformalnych i organizatorów wydarzeń młodzieżowych	Biuro Edukacji
10. Badanie długofalowego wpływu	Po zakończeniu programu nie wiemy, czy uczestnicy działają dalej	Ankieta po 12 miesiącach; pomiar poczucia wpływu przed i po udziale	Operatorzy, Biuro Edukacji

9. Głosy warszawskich młodzieżowych działaczy

Krzysztof Paluch

Warszawski działacz młodzieżowy, były Wiceprezes Stowarzyszenia Precedens i Przewodniczący Młodzieżowej Rady Dzielnicy Praga-Południe

Pierwszy krok – dlaczego młodzi nie zgłaszają się do programów

Możliwość aktywizacji obywatelskiej wciąż nie należy do najbardziej przystępnych - w szczególności dla najmłodszej części społeczeństwa. Choć wielu młodych ludzi ma pomysły i chciałoby działać na rzecz swojej społeczności, często brakuje im wiedzy, czasu, środków oraz przede wszystkim informacji o tym, od czego właściwie zacząć.

Jedną z najważniejszych barier pozostaje czas. Szkoła zajmuje młodym znaczną część dnia, co ogranicza możliwość angażowania się w dodatkowe inicjatywy. Wiele programów i projektów wymaga regularnego zaangażowania, którego młodzi nie zawsze są w stanie pogodzić z nauką i innymi obowiązkami.

Kolejną przeszkodą są środki finansowe. **Zdobycie nawet niewielkich kwot na samodzielne projekty, szczególnie tych realizowanych poza większymi organizacjami, jest często bardzo trudne.** Odpowiedzią na ten problem mogą być programy oferujące młodym nie tylko wsparcie merytoryczne, ale również środki na realizację własnych pomysłów. Przykładem takiego programu jest zainicjowana przez m.st. Warszawa Aktywna Warszawska Młodzież, z której wywodzi się realizowany przez Fundację GrowSPACE projekt Changemakers.wwa. Możliwość otrzymania środków na własną inicjatywę pozwala przejść od samego pomysłu do jego rzeczywistej realizacji.

Istotną barierą pozostaje również brak wiedzy. Młodzi często nie wiedzą, jakie możliwości daje działalność społeczna, jak funkcjonują organizacje pozarządowe ani gdzie znaleźć programy, do których mogą się zgłosić. W efekcie problemem nie zawsze jest brak chęci do działania - czasem jest nim po prostu brak wiedzy o tym, że dana możliwość w ogóle istnieje. **Z tego też powodu tak ważne jest ułatwianie młodym wykonania pierwszego kroku.** Szeroka promocja programów w mediach społecznościowych, docieranie bezpośrednio do szkół oraz pokazywanie przykładów młodych osób, które już realizują własne inicjatywy, może sprawić, że aktywność obywatelska stanie się bardziej dostępna. Im łatwiej młody człowiek znajdzie informację, wsparcie i przestrzeń do działania, tym mniejsza będzie bariera, która dzieli go od zaangażowania.

Julia Jaworska

Przewodnicząca Młodzieżowej Rady m.st. Warszawy

Młodzieżowe rady - głos czy dekoracja?

O młodzieżowych radach miast i gmin mówi się coraz częściej. Widzimy ich członków na sesjach, spotkaniach z władzami, konsultacjach i lokalnych wydarzeniach. Z zewnątrz wygląda to dobrze: młodzi są obecni, zabierają głos, pojawiają się na zdjęciach. **Tylko czy za tą obecnością zawsze idzie coś więcej?**

To pytanie jest ważne, bo sama możliwość udziału w spotkaniu jeszcze nie oznacza realnego wpływu. Młodzieżowa rada ma sens wtedy, kiedy może nie tylko powiedzieć, co myśli, ale również zobaczyć, co dzieje się później z jej pomysłami.

Młodzi ludzie naprawdę potrzebują własnej reprezentacji. Wiele spraw, które są dla nas codziennością, z perspektywy dorosłych nie zawsze wydaje się istotnych. Chodzi chociażby o komunikację, miejsca do spotkań, wydarzenia skierowane do młodzieży, bezpieczeństwo w określonych miejscach czy sposób przekazywania informacji. Dorośli mogą tego zwyczajnie nie zauważać, bo korzystają z miasta inaczej.

Dlatego głos młodych jest potrzebny. Problem zaczyna się wtedy, gdy ktoś chce go tylko wysłuchać, ale nie zamierza nic z nim zrobić. Można to łatwo pokazać na prostym przykładzie. Samorząd organizuje spotkanie z młodzieżą. Padają pomysły, młodzi mówią o problemach, wszyscy są zgodni, że takie rozmowy są potrzebne. Po spotkaniu pojawia się kilka zdjęć, krótka relacja w mediach społecznościowych i na tym temat się kończy. Nikt nie wraca do zgłoszonych propozycji, nie ma odpowiedzi, nie wiadomo, czy cokolwiek będzie dalej analizowane.

Wtedy trudno mówić o realnym wpływie.

Zupełnie inaczej wygląda sytuacja, kiedy po spotkaniu pojawia się dalszy ciąg. Władze odpowiadają na zgłoszone pomysły, tłumaczą, które z nich można zrealizować, a których nie. Nie każdy postulat musi przecież zostać przyjęty. Ważne jest jednak to, żeby młodzi wiedzieli, że ktoś potraktował ich poważnie. Tak właśnie rozumiem sens młodzieżowej rady.

Oczywiście dużo zależy też od samych radnych. Jeśli ktoś trafia do rady tylko po to, żeby wpisać sobie kolejną aktywność albo pojawić się na kilku oficjalnych wydarzeniach, trudno oczekiwać większych efektów. Potrzebne są osoby, które chcą rozmawiać z rówieśnikami, pytać ich o zdanie i później przedstawiać te problemy dalej.

Młodzieżowa rada nie powinna mówić tylko własnym głosem. Powinna próbować reprezentować szerszą grupę młodych mieszkańców. To wymaga pracy. Trzeba zbierać opinie, organizować spotkania, rozmawiać z uczniami, przygotowywać propozycje i wracać do tematów, które nie zostały załatwione od razu. Sama obecność na sesji rady miasta czy gminy nie wystarczy.

Z drugiej strony nawet bardzo aktywna młodzież niewiele osiągnie, jeśli dorośli będą traktować ją wyłącznie symbolicznie.

Dlatego odpowiedzialność leży po obu stronach. Młodzi muszą chcieć działać, a samorząd musi być gotowy potraktować ich jak partnerów do rozmowy.

Nie chodzi o to, żeby młodzież decydowała o wszystkim. Chodzi o prostą rzecz: jeśli sprawa dotyczy młodych ludzi, ich zdanie powinno być jednym z głosów branych pod uwagę.

Młodzieżowe rady mogą być tylko dodatkiem do oficjalnych wydarzeń, ale wcale nie muszą. Mogą stać się miejscem, w którym młodzi uczą się odpowiedzialności, współpracy i tego, jak naprawdę działa lokalny samorząd.

To, którą z tych ról będą pełnić, zależy przede wszystkim od tego, czy po obu stronach jest prawdziwa chęć współpracy.

Kacper Romanowski

Działacz społeczny i koordynator projektów młodzieżowych

Aktywizm a zdrowie psychiczne

Zaangażowanie społeczne bardzo często daje młodym ludziom coś, czego trudno szukać gdzie indziej: **poczucie, że naprawdę mają wpływ.** Problem zaczyna się wtedy, kiedy aktywność przestaje być wyborem, a staje się obowiązkiem, z którego trudno zrezygnować.

Wolontariat ma też swoją specyfikę. Nie dostajemy za niego pensji, więc naturalną nagrodą mogą stać się podziękowania, uznanie innych czy poczucie, że jesteśmy potrzebni. **I to samo w sobie nie jest złe.** Problem pojawia się wtedy, kiedy zaczynamy brać na siebie coraz więcej właśnie po to, żeby dostać kolejną pochwałę, usłyszeć, że bez nas projekt by się nie udał albo udowodnić sobie i innym, że jesteśmy potrzebni. Wtedy łatwo wpaść w mechanizm, w którym każde kolejne zadanie daje krótką satysfakcję, ale jednocześnie zwiększa przeciążenie.

Przy pracy z młodzieżą i wolontariuszami widziałem, jak łatwo najbardziej zaangażowane osoby zaczynają brać odpowiedzialność za wszystko. Chcą dowieźć projekt, pomóc zespołowi i nie zawieść innych. Z czasem może się jednak okazać, że nie potrafią już powiedzieć „nie", **bo odmowa oznacza dla nich poczucie winy albo utratę tego pozytywnego feedbacku, który wcześniej napędzał ich zaangażowanie.**

Dlatego organizacje powinny pamiętać, że pochwała nie może być zamiennikiem odpoczynku, a zaangażowanie nie powinno być mierzone liczbą zadań, które ktoś jest w stanie wziąć na siebie. Potrzebujemy kultury, w której docenia się również mądre delegowanie, stawianie granic i rezygnację z kolejnego zadania wtedy, kiedy zwyczajnie nie ma już na nie przestrzeni.

Moja rekomendacja jest prosta: **uczmy młodych ludzi nie tylko tego, jak działać, ale też jak działać długo.** Odpoczynek, granice i umiejętność odpuszczenia nie są przeciwieństwem aktywizmu. Są warunkiem tego, żeby aktywizm nie kończył się wypaleniem.

Paweł Mrozek

Założyciel Akcji Uczniowskiej, działacz na rzecz lepszej edukacji

Kogo brakuje przy stole - inkluzja w partycypacji

Współczesna warszawska partycypacja społeczna mierzy się z fundamentalnym paradoksem: mimo rosnącej liczby konsultacji, budżetów obywatelskich i procesów deliberatywnych, **przy miejskim stole wciąż dominują te same, uprzywilejowane grupy mieszkańców.** Warszawski system konsultacji społecznych zmaga się zatem z problemem reprezentatywności.

O kształcie stołecznej przestrzeni i usług publicznych współdecyduje relatywnie wąska grupa aktywnych seniorów, przedstawicieli wielkomiejskiej klasy średniej oraz zaangażowanych aktywistów, podczas gdy istotna część mieszkańców pozostaje słabo obecna w procesach partycypacyjnych. **Szczególnie wyraźnie niedoreprezentowani są młodzi ludzie oraz rodzice małych dzieci**, którzy ze względu na ograniczony czas, skomplikowany język urzędowy i mało angażujące formy spotkań często nie uczestnxiczą w konsultacjach.

Podobny problem dotyczy mieszkańców obrzeży i dzielnic peryferyjnych, takich jak Wawer, Białołęka czy Ursus, dla których odległość od centralnych miejsc konsultacji oraz ograniczenia transportowe mogą stanowić dodatkową barierę udziału w debatach dotyczących miejskich inwestycji i usług. Osobną grupę stanowią obcokrajowcy i nowi mieszkańcy Warszawy, którzy mogą napotykać bariery językowe i informacyjne ograniczające ich dostęp do procesów partycypacyjnych. **Bez świadomego i systemowego włączania tych grup partycypacja społeczna może w praktyce odzwierciedlać przede wszystkim potrzeby mieszkańców już najbardziej aktywnych, zamiast zapewniać możliwie szeroki udział społeczności miasta.**

Rekomendowałbym wprowadzenie w Urzędzie m.st. Warszawy obowiązkowego **Standardu Partycypacji Włączającej.** Mechanizm ten powinien zobowiązywać miejskie biura i dzielnice do przeznaczania znacznej części budżetu każdego procesu konsultacyjnego na aktywne, mobilne docieranie do grup niedoreprezentowanych. Oznaczałoby to **odejście od modelu biernego oczekiwania na mieszkańców w urzędach czy szkołach na rzecz prowadzenia konsultacji w miejscach**, w których mieszkańcy faktycznie spędzają czas: na pętlach autobusowych, w parkach, lokalnych miejscach aktywności i innych przestrzeniach dostosowanych do potrzeb różnych grup wiekowych, a także w kanałach cyfrowych. Uzupełnieniem tego rozwiązania powinien być **wskaźnik reprezentatywności demograficznej**, pozwalający oceniać, w jakim stopniu uczestnicy danego procesu konsultacyjnego odpowiadają strukturze społecznej miasta lub właściwej grupy mieszkańców. W przypadku niespełnienia określonych progów reprezentatywności wyniki konsultacji nie powinny automatycznie stanowić podstawy do podjęcia decyzji, lecz powinny być traktowane jako materiał pomocniczy, wymagający uzupełnienia o głosy grup niedoreprezentowanych.

Maria Wernicka

Przewodnicząca CLIX Liceum Ogólnokształcącego im. Jana III Sobieskiego w Warszawie

O szkole

Szkoła to niezwykłe miejsce, które daje młodym ludziom wiele możliwości. Jest nie tylko miejscem, w którym zdobywamy wiedzę, ale także przestrzenią, gdzie możemy rozwijać swoje zainteresowania, poznawać nowych ludzi i przeżywać wspaniałe chwile. **Uważam, że chodzenie do szkoły może być naprawdę ciekawą i wartościową przygodą.**

W szkole poznajemy wiele przydatnych rzeczy, które mogą pomóc nam w przyszłości. Każdy dzień przynosi nowe wyzwania i pozwala zdobywać doświadczenie. Nauczyciele pomagają nam rozwijać nasze umiejętności, a koledzy i koleżanki sprawiają, że nauka może być przyjemniejsza. Możemy również angażować się w życie szkoły, brać udział w różnych wydarzeniach oraz pomagać w organizowaniu szkolnych inicjatyw.

Sama angażuję się w życie szkoły poprzez działalność w samorządzie uczniowskim. Dzięki temu mogę mieć wpływ na to, co dzieje się w naszej szkole, oraz współpracować z innymi uczniami. Dlatego chciałbym zachęcić wszystkich młodych ludzi do regularnego chodzenia i działania w szkole. **Nie warto traktować jej wyłącznie jako obowiązku.** Szkoła może być miejscem pełnym radości, przyjaźni, ciekawych doświadczeń i nowych możliwości. To przez angażowanie się w życie szkolne, możemy odkryć różne pasje czy nowe hobby.

Szkoła jest cudownym miejscem, które pomaga nam zdobywać wiedzę jak i rozwijać

pasje, czy przygotować się do dorosłego życia. **Warto do niej chodzić i aktywnie uczestniczyć w jej życiu.**

10. Przybornik – narzędzia dla osób prowadzących podobne programy

Narzędzia w tym rozdziale można kopiować, drukować i dostosowywać do własnych potrzeb. Wszystkie odwołują się do Kodu GrowSPACE, czyli czterech filarów dojrzałej sprawczości: **empatii (E)**, **otwartości (O)**, **odpowiedzialności (Od)** i **samodzielności (S)**.

10.1. Schemat zarządzania projektem według Kodu GrowSPACE

Każdy projekt młodzieżowy przechodzi przez sześć etapów. W każdym z nich jeden z filarów jest wiodący, choć wszystkie cztery działają przez cały czas.

Etap	Filar wiodący	Pytanie kluczowe	Co powstaje na tym etapie
1. Rozpoznanie potrzeb	Empatia	Dla kogo działamy i czego ci ludzie naprawdę potrzebują?	Opis odbiorców, notatki z rozmów, cel w jednym zdaniu
2. Zaproszenie	Otwartość	Kogo jeszcze możemy zaprosić i co może utrudniać udział?	Lista odbiorców i partnerów, plan dotarcia, sprawdzenie dostępności
3. Plan i ryzyka	Odpowiedzialność	Co, kto, kiedy, za ile – i co może pójść nie tak?	Harmonogram z osobami odpowiedzialnymi, budżet, lista ryzyk i plan B
4. Działanie	Samodzielność	Jak podejmujemy decyzje i dzielimy się pracą?	Podział ról, realizacja działań, zgłoszone zmiany
5. Rozliczenie i upublicznienie	Odpowiedzialność	Jak pokażemy, na co wydaliśmy pieniądze i co osiągnęliśmy?	Rozliczenie zaliczki, dokumentacja zdjęciowa, relacja, podziękowania
6. Refleksja i ciąg dalszy	wszystkie cztery	Czego się nauczyliśmy i co dalej?	Sprawozdanie, wnioski, plan kontynuacji

Na końcu publikacji znajdują się **Karty Kodu GrowSPACE** – cztery karty z listami kontrolnymi dla każdego filaru oraz karta autooceny. Grupa korzysta z nich na starcie projektu, w połowie realizacji i na zakończenie.

10.2. Wzór karty inicjatywy

Karta nie powinna przekraczać półtorej strony. Oznaczenia w nawiasach wskazują, który filar Kodu GrowSPACE dane pole sprawdza.

Pole	Podpowiedź dla grupy
Nazwa grupy i skład	Imiona i nazwiska członków, szkoły, pełnoletni reprezentant lub opiekun

Pole	Podpowiedź dla grupy
Tytuł projektu	Krótki, zrozumiały dla odbiorców
Jaki problem lub potrzebę zauważyliście? (E)	Skąd o nim wiecie? Z kim rozmawialiście?
Dla kogo jest projekt? (E, O)	Kim są odbiorcy, ilu ich będzie, jak do nich dotrzecie?
Kto może mieć trudność z udziałem i jak mu to ułatwicie? (O)	Dostępność miejsca, koszty, godziny, język, potrzeby szczególne
Cel projektu w jednym zdaniu (Od)	„Chcemy, żeby… dzięki…”
Działania i harmonogram (Od)	Tabela poniżej: co, kiedy, kto odpowiada
Co może pójść nie tak i jaki macie plan B? (Od)	Trzy najważniejsze ryzyka
Budżet (Od)	Tabela poniżej: kategoria, opis, ilość, koszt, razem
Kto za co odpowiada w zespole? (S)	Każde zadanie ma swojego „właściciela”
Jak pokażecie efekty? (Od)	Zdjęcia, relacja, media społecznościowe, logo partnerów
Po czym poznacie, że się udało? (E, Od)	Liczba uczestników, opinie, konkretna zmiana
Czego potrzebujecie od mentora i Fundacji? (S)	Wiedza, kontakty, sprzęt, sala

Lp.	Działanie	Termin	Osoba odpowiedzialna
1			
2			
3			
4			

Lp.	Kategoria	Opis wydatku	Ilość	Koszt jedn. (zł)	Razem (zł)
1					
2					

Lp.	Kategoria	Opis wydatku	Ilość	Koszt jedn. (zł)	Razem (zł)
3					
			RAZEM		

10.3. Dziesięć pytań przed startem projektu (dla grupy)

1. Dla kogo robimy ten projekt i czy rozmawialiśmy z tymi osobami?
2. Jaki jest cel projektu – w jednym zdaniu?
3. Po czym poznamy, że się udało?
4. Kto za co odpowiada w naszym zespole?
5. Jakie trzy rzeczy mogą pójść nie tak i co wtedy zrobimy?
6. Czy nasz termin nie koliduje z egzaminami, wycieczkami, wakacjami?
7. Gdzie się odbędzie i czy mamy plan B?
8. Kto może mieć trudność z udziałem i jak możemy mu to ułatwić?
9. Jak będziemy dokumentować wydatki i działania?
10. Jak pokażemy innym, co zrobiliśmy?

10.4. Pytania mentorskie na każdym etapie

Etap	Przykładowe pytania	Filar
Start	Co was zainspirowało? Z kim rozmawialiście o tym pomyśle? Kto jeszcze powinien o nim usłyszeć? Czego potrzebujecie ode mnie?	E, O
Planowanie	Co musi się wydarzyć, zanim zrobicie kolejny krok? Które zadanie jest najbardziej niepewne? Co zrobicie, jeśli sala lub partner się wycofa?	Od
Realizacja	Co idzie lepiej, niż zakładaliście, a co gorzej? Czy każdy w zespole ma swoje zadanie? Kto dziś podjął decyzję i jak?	S
Kryzys	Co jest teraz najważniejsze? Jakie macie możliwości? Co się stanie, jeśli nic nie zmienicie? Kogo trzeba poinformować?	Od, S
Zakończenie	Z czego jesteście najbardziej dumni? Co się zmieniło u odbiorców? Co zrobilibyście inaczej? Co z tego projektu zostanie?	wszystkie

10.5. Checklista koordynatora

Przed naborem

- ☐ Regulamin i wzór umowy sprawdzone pod kątem prawnym, finansowym i prostego języka – także przez osoby z grupy docelowej.
- ☐ Zasady rozliczeń i wzór rozliczenia zaliczki skonsultowane z księgowością.

- ☐ Standardy Ochrony Małoletnich, wzory zgód RODO i zgód na wizerunek gotowe przed pierwszą umową.
- ☐ Kalendarz naboru i realizacji zestawiony z kalendarzem roku szkolnego.
- ☐ Plan aktywnego docierania: szkoły branżowe i specjalne, placówki, MAL-e, domy kultury, dzielnice peryferyjne.
- ☐ Mentorzy zrekrutowani, przeszkoleni i z zaświadczeniami o niekaralności.

Nabór

- ☐ Spotkanie informacyjne Q&A przed otwarciem naboru.
- ☐ Każde zgłoszenie zweryfikowane w terminie; decyzja z uzasadnieniem.
- ☐ Obiecujące, ale niekompletne zgłoszenia – kontakt z autorami i pomoc w dopracowaniu.

Start grupy

- ☐ Osoba mentorska przypisana w dniu decyzji; pierwsze spotkanie w ciągu 14 dni.
- ☐ Umowa podpisana, dokumenty reprezentanta zebrane, zaliczka przelana.
- ☐ Szkolenie z rozliczeń przeprowadzone; grupa na wspólnym kanale komunikacji.
- ☐ Grupa wypełniła Karty Kodu GrowSPACE (start).

Realizacja

- ☐ Punkt kontrolny w połowie realizacji: postęp, wydatki, ryzyka, Karty Kodu (połowa).
- ☐ Zmiany harmonogramu i budżetu rozpatrywane w ustalonych terminach.
- ☐ Promocja projektów uzgodniona z grupami; zgody na wizerunek sprawdzone.
- ☐ Spotkanie sieciujące grup.

Zakończenie

- ☐ Rozliczenie zaliczki zweryfikowane; ewentualne zwroty przyjęte.
- ☐ Sprawozdanie merytoryczne i ankieta ewaluacyjna zebrane; Karty Kodu (koniec) wypełnione.
- ☐ Rozmowa podsumowująca i podziękowanie dla każdej grupy.
- ☐ Dane do sprawozdania dla grantodawcy zestawione: wskaźniki, odbiorcy, finanse, zmiany.

11. Słowniczek

11.1. Dziesięć trudnych pojęć z wniosku – po ludzku

Wnioski grantowe i umowy posługują się językiem, który dla młodzieży – i nie tylko – bywa barierą. Poniżej wyjaśniamy dziesięć pojęć, które najczęściej wymagały tłumaczenia.

Pojęcie	Po ludzku	Jak to wyglądało w Changemakers.wwa
Zadanie publiczne	Działanie, za które odpowiada samorząd lub państwo (np. edukacja), a które samorząd może zlecić organizacji pozarządowej, przekazując na nie pieniądze	m.st. Warszawa zleciło Fundacji GrowSPACE zadanie z zakresu edukacji, oświaty i wychowania
Otwarty konkurs ofert	Procedura, w której samorząd ogłasza, na jakie działania chce przeznaczyć pieniądze, a organizacje składają swoje propozycje (oferty); najlepsze otrzymują dotację	Biuro Edukacji ogłosiło konkurs „Aktywna Warszawska Młodzież"; Fundacja złożyła ofertę w generatorze Witkac
Dotacja	Pieniądze publiczne przekazane organizacji na konkretne zadanie; trzeba je wydać zgodnie z umową i rozliczyć	80 000 zł z budżetu miasta
Wkład własny niefinansowy (osobowy i rzeczowy)	Wartość tego, co organizacja wnosi do projektu bez wydawania pieniędzy: pracy wolontariuszy (wkład osobowy) oraz udostępnionych rzeczy – sprzętu, sali, licencji (wkład rzeczowy)	29 050 zł, m.in. praca wolontariuszy przy promocji, licencje Canva i Mentimeter, sprzęt do nagrań, sala warsztatowa
Regranting	„Grant z grantu": organizacja otrzymuje pieniądze i przekazuje ich część innym – tu grupom młodzieżowym – na ich własne działania	16 grantów po 3 500 zł dla nieformalnych grup
Grupa nieformalna	Zespół osób, które działają razem, ale nie są zarejestrowane jako stowarzyszenie czy fundacja; w programie co najmniej 3 osoby	Grupy od 3 do 8 osób, z pełnoletnim reprezentantem podpisującym umowę
Zaliczka	Pieniądze wypłacone z góry, zanim zostaną wydane; po zakończeniu trzeba wykazać, na co je przeznaczono, a resztę zwrócić	100% grantu przelewane po podpisaniu umowy
Rozliczenie finansowe	Dokument, który zawiera listę wszystkich wydatków grupy, razem ze skanem dokumentów finansowych (paragony z NIP-em, faktury)	Elektroniczny formularz

Pojęcie	Po ludzku	Jak to wyglądało w Changemakers.wwa
Rezultat i wskaźnik	Rezultat to to, co ma powstać lub się zmienić; wskaźnik to liczba, którą to mierzymy; sposób monitorowania to dowód, że tak się stało (lista obecności, zdjęcia, umowy)	Np. 16 inicjatyw, 48 uczestników, 48 godzin mentoringu
Odbiorcy bezpośredni i pośredni	Bezpośredni biorą udział w działaniach organizacji; pośredni korzystają z działań, które zorganizowali uczestnicy	Bezpośredni: członkowie grup (min. 48 osób); pośredni: odbiorcy ich projektów (min. 300 osób)

11.2. Pojęcia z metodologii i pracy z młodzieżą

Partycypacja	Uczestnictwo w podejmowaniu decyzji i działaniach dotyczących wspólnoty, której jest się członkiem.
Podmiotowość	Traktowanie młodego człowieka jako osoby, która ma własne zdanie, prawa i zdolność do działania – a nie jako biernego odbiorcy decyzji dorosłych.
Tokenizm	Pozorna partycypacja: młodzież jest obecna i „ma głos", ale nie ma realnego wpływu na decyzje.
Dojrzała sprawczość	Kompetencja umożliwiająca skuteczne osiąganie celów przy jednoczesnym zachowaniu odpowiedzialności za siebie, relacje i otoczenie. Łączy inicjatywę i samodzielność z empatią, refleksyjnością oraz gotowością do uczenia się.
Kod GrowSPACE	Zestaw czterech filarów dojrzałej sprawczości stosowany jako kryterium dobrego projektu, kompetencja uczestników i zasada pracy dorosłych.
Mentoring	Wsparcie grupy przez doświadczoną osobę, która pomaga podejmować decyzje, nie przejmując ich.
Reprezentant grupy	Osoba pełnoletnia, która podpisuje umowę w imieniu grupy i odpowiada za rozliczenie grantu.
Rozliczenie zaliczki	Zestawienie wydatków wraz z dokumentami (faktury, paragony z NIP operatora) potwierdzające wykorzystanie środków zgodnie z budżetem.
Standardy Ochrony Małoletnich	Obowiązkowe zasady i procedury chroniące dzieci przed krzywdzeniem, stosowane przez podmioty pracujące z małoletnimi.

12. Bibliografia i źródła

Dokumenty programu

- Oferta realizacji zadania publicznego „Changemakers.wwa", Fundacja GrowSPACE, 2025.
- Regulamin Programu Regrantingowego „Changemakers.wwa", Fundacja GrowSPACE, 2025.
- Karta projektu „Changemakers.WWA" oraz notatki zespołu projektowego, 2025–2026.
- Umowy o współpracy z grupami nieformalnymi oraz sprawozdania merytoryczne grup, 2025–2026.
- Informacja prasowa „Rusza warszawski program Changemakers.wwa", 20 października 2025.

Akty prawne i dokumenty publiczne

- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991 nr 120, poz. 526).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
- Ustawa z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz.U. z 2024 r. poz. 560).
- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
- Zarządzenie nr 884/2026 Prezydenta m.st. Warszawy z 12 maja 2026 r. w sprawie ogłoszenia otwartego konkursu ofert „Aktywna warszawska młodzież 2026–2027".
- Zarządzenie nr 1457/2026 Prezydenta m.st. Warszawy z 3 sierpnia 2026 r. w sprawie ogłoszenia wyników otwartego konkursu ofert „Aktywna warszawska młodzież 2026–2027".

Raporty i dane

- CBOS (2021). *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne młodych Polaków na tle ogółu badanych*. Komunikat z badań. Warszawa: CBOS.
- CBOS (2026). *Aktywność w organizacjach obywatelskich*. Komunikat z badań nr 29/2026. Warszawa: CBOS.
- Dąbrowska, A. (2024). *Narzędzia partycypacji lokalnej w Polsce w 2023 roku*. Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego.
- Domaradzka, A., Roszczyńska-Kurasińska, M., Żbikowska, A. (2026). *Wolontariat i aktywność społeczna w Polsce 2020–2024. Synteza badań*. Warszawa: NIW-CRSO.
- Komisja Europejska, platforma EU for Children. *Model Laury Lundy* (wersja polska), 2026.
- Urząd m.st. Warszawy, *Miejsca Aktywności Lokalnej* – informacje w serwisie warszawa19115.pl.

Literatura

- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Ballard, P. J., Hoyt, L. T., Pachucki, M. C. (2019). Impacts of Adolescent and Young Adult Civic Engagement on Health and Socioeconomic Status in Adulthood. *Child Development*, 90(4), 1138–1154.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman.
- Biesta, G. (2013). *The Beautiful Risk of Education*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (2000). The „What" and „Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.

- Hart, R. (1992). *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. Florencja: UNICEF International Child Development Centre.
- Kahneman, D., Tversky, A. (1979). Intuitive Prediction: Biases and Corrective Procedures. *TIMS Studies in Management Science*, 12, 313–327.
- Karpman, S. (1968). Fairy Tales and Script Drama Analysis. *Transactional Analysis Bulletin*, 7(26), 39–43.
- Klein, G. (2007). Performing a Project Premortem. *Harvard Business Review*, 85(9), 18–19.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Korczak, J. *Jak kochać dziecko. Internat. Kolonie letnie. Dom Sierot* (wydania różne).
- Lerner, R. M. i in. (2005). Positive Youth Development, Participation in Community Youth Development Programs, and Community Contributions of Fifth-Grade Adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 25(1), 17–71.
- Lundy, L. (2007). „Voice" Is Not Enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942.
- Merton, R. K. (1968). The Matthew Effect in Science. *Science*, 159(3810), 56–63.
- Oldenburg, R. (1989). *The Great Good Place*. New York: Paragon House.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Seligman, M. E. P. (1975). *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. San Francisco: W. H. Freeman.
- Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117.
- Wood, D., Bruner, J. S., Ross, G. (1976). The Role of Tutoring in Problem Solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17(2), 89–100.

Podziękowania

Dziękujemy wszystkim grupom, które zaufały programowi i zrealizowały swoje pomysły, a także opiekunkom i opiekunom, którzy wzięli na siebie formalną odpowiedzialność za ich działania. Dziękujemy mentorkom i mentorom, trenerkom i trenerom oraz całemu zespołowi Fundacji GrowSPACE.

Dziękujemy partnerom, którzy wspierali projekty młodzieży przestrzenią, wiedzą i zasobami!

Szczególne podziękowania kierujemy do Biura Edukacji Urzędu m.st. Warszawy za zaufanie i wsparcie programu.

NARZĘDZIA

KARTY KODU GROWSPACE

Dojrzała sprawczość w praktyce

Karty Kodu GrowSPACE to narzędzie dla grup młodzieżowych, mentorów i koordynatorów. Każda z czterech kart odpowiada jednemu filarowi dojrzałej sprawczości: empatii, otwartości, odpowiedzialności i samodzielności. Piąta karta służy do wspólnej autooceny.

Jak korzystać z kart

1. **Trzy momenty.** Grupa sięga po karty trzy razy: na starcie projektu (najlepiej podczas pierwszego spotkania z mentorem), w połowie realizacji i na zakończenie.
2. **Razem, nie osobno.** Karty wypełnia cały zespół podczas wspólnej rozmowy. Mentor zadaje pytania, ale nie zaznacza pól za grupę.
3. **Puste pole to temat, nie porażka.** Niezaznaczone punkty wskazują, o czym warto porozmawiać z mentorem — nie są oceną projektu.
4. **Sygnały ostrzegawcze.** Jeśli grupa rozpoznaje u siebie któryś z sygnałów, warto od razu zaplanować krótką konsultację.
5. **Autoocena.** Po każdym przejściu przez karty grupa ocenia się w skali 1–5 w każdym filarze (karta 5) i zapisuje jedną rzecz do poprawy.

> Karty można wydrukować w formacie A5 lub A4 i wykorzystywać także poza programem Changemakers.wwa — w samorządach uczniowskich, na zajęciach z edukacji obywatelskiej czy w pracy z grupami wolontariuszy.

Karta 1. EMPATIA

Projekt ma sens, jeśli odpowiada na rzeczywiste potrzeby. Pytanie przewodnie: dla kogo i po co to robimy?

Na starcie

- ☐ Potrafimy opisać naszych odbiorców konkretnie, a nie ogólnie („młodzież", „mieszkańcy").
- ☐ Przed zaplanowaniem działań rozmawialiśmy z co najmniej pięcioma osobami z grupy odbiorców.
- ☐ Wiemy, jaką potrzebę lub problem zauważyliśmy – i skąd o nim wiemy.
- ☐ Nasz cel dotyczy zmiany u odbiorców, a nie tylko tego, co my chcemy zrobić.
- ☐ Sprawdziliśmy, czy ktoś już działa w tym temacie i czy możemy z nim współpracować.

W trakcie

- ☐ Pytamy odbiorców o zdanie i dopasowujemy tempo, godziny i formę działań do ich możliwości.
- ☐ Szanujemy godność odbiorców – także na zdjęciach i w opisach; mamy potrzebne zgody.
- ☐ Jesteśmy gotowi zmienić plan, jeśli okaże się, że odbiorcy potrzebują czegoś innego.
- ☐ Dostrzegamy potrzeby osób w naszym zespole – nikt nie jest przeciążony ani pomijany.

Na zakończenie

- ☐ Zapytaliśmy odbiorców, co dał im projekt.
- ☐ Wiemy, co się zmieniło – i po czym to poznaliśmy.

Sygnały ostrzegawcze

- Zaczęliśmy od formy („zróbmy konferencję"), a odbiorców szukamy na końcu.
- Nikt z odbiorców nie wie jeszcze o projekcie.
- Na pytanie „kto zauważy, jeśli projekt się nie odbędzie?" odpowiadamy: „my".

Pytanie dla mentora

Jak grupa sprawdziła, że to, co planuje, jest komuś naprawdę potrzebne?

Karta 2. OTWARTOŚĆ

Projekt jest adresowany do różnych grup i nikogo niepotrzebnie nie wyklucza. Pytanie przewodnie: kogo jeszcze możemy zaprosić?

Na starcie

- ☐ Zastanowiliśmy się, kogo brakuje na naszej liście odbiorców i dlaczego.
- ☐ Informację o projekcie wyślemy także poza nasze zwykłe kanały: do innych szkół, MAL-i, domów kultury, organizacji.
- ☐ Sprawdziliśmy dostępność miejsca: winda lub podjazd, toaleta, dojazd komunikacją miejską.
- ☐ Udział jest bezpłatny albo koszty nikogo nie wykluczają.
- ☐ Termin i godziny pasują osobom, które chcemy zaprosić.

W trakcie

- ☐ Nasze materiały są napisane prostym językiem; w razie potrzeby dodajemy grafiki lub tłumaczenie.
- ☐ Zapytaliśmy uczestników o szczególne potrzeby (np. dieta, tłumaczenie, dostosowanie zadań).
- ☐ Zapraszamy do współpracy osoby i organizacje z innych środowisk niż nasze.
- ☐ W zespole każda osoba może zabrać głos i zaproponować pomysł.

Na zakończenie

- ☐ Wiemy, kto faktycznie wziął udział – i kogo nie udało się zaprosić.
- ☐ Wiemy, co zrobić następnym razem, żeby dotrzeć dalej.

Sygnały ostrzegawcze

- Odbiorcami są głównie nasi znajomi.
- Nikt nie zapytał o dostępność miejsca ani o szczególne potrzeby uczestników.
- Udział wymaga opłaty, drogiego dojazdu lub wiedzy „z wewnątrz".

Pytanie dla mentora

Kto mógłby chcieć wziąć udział, ale z jakiegoś powodu nie przyjdzie?

Karta 3. ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Planujemy, przewidujemy ryzyka, rozliczamy się i pokazujemy, co zrobiliśmy. Pytanie przewodnie: czy możemy spokojnie pokazać każdemu, co zrobiliśmy i na co wydaliśmy pieniądze?

Planowanie

- ☐ Mamy harmonogram, w którym każde zadanie ma termin i osobę odpowiedzialną.
- ☐ Harmonogram uwzględnia kalendarz szkolny (egzaminy, klasyfikacja, wakacje) i zapas czasu.
- ☐ Budżet jest wyceniony pozycja po pozycji i zgodny z zasadami programu.

Przewidywanie ryzyk

- ☐ Zrobiliśmy „pre-mortem"*: wypisaliśmy, co może pójść nie tak.
- ☐ Mamy plan B na miejsce, termin i kluczowych partnerów.
- ☐ Przy wydarzeniach zadbaliśmy o bezpieczeństwo: zgody, ubezpieczenie, w razie potrzeby zabezpieczenie medyczne.

Rozliczanie

- ☐ Każdy dokument księgowy jest wystawiony na operatora (z NIP) i sfotografowany w dniu zakupu.
- ☐ Na bieżąco prowadzimy wspólny arkusz wydatków.
- ☐ Zmiany budżetu zgłaszamy przed zakupem.
- ☐ Znamy termin rozliczenia i zwrotu niewykorzystanych środków.

Upublicznianie

- ☐ Dokumentujemy działania (zdjęcia, relacje) z poszanowaniem zgód na wizerunek.
- ☐ W materiałach są logo partnerów i informacja o finansowaniu.
- ☐ Potrafimy w jednym zdaniu wyjaśnić, dlaczego nasz projekt jest ważny.
- ☐ Sprawozdanie oddaliśmy w terminie.

Sygnały ostrzegawcze

- Paragony „gdzieś są", a wydatki rosną poza plan.
- Wszystkie działania zaplanowaliśmy „na maj".
- Nie ma zdjęć, relacji ani informacji o projekcie.

Pytanie dla mentora

Co się stanie, jeśli jutro najważniejsza osoba w zespole zachoruje albo sala okaże się zajęta?

*Pre-mortem i post-mortem to w języku zarządzania projektami spotkania przed i po projekcie, które analizują to, jak poszła lub jak może pójść nasza praca. Pre-mortem jest o tyle ciekawe, że próbujemy wymyślić problemy, zanim one wystąpią, żeby ich uniknąć w przyszłości. Typowe pytania to: co może pójść nie tak i jak sobie z tym poradzimy? To trochę jak planowanie podróży samochodem – zamiast czekać, aż złapiemy gumę w środku lasu, przed wyjazdem sprawdzamy stan opon i pakujemy koło zapasowe. Zespół celowo wyobraża sobie, że projekt zakończył się totalną klapą, dzięki czemu łatwiej jest zauważyć słabe punkty planu i od razu je poprawić.

Karta 4. SAMODZIELNOŚĆ

Decyzje podejmuje grupa, a dorośli pomagają podejmować je lepiej. Pytanie przewodnie: czy to naprawdę nasz projekt?

Na starcie

- ☐ Pomysł i cel projektu wymyśliła grupa.
- ☐ Każdy członek zespołu ma swoje zadanie i wie, za co odpowiada.
- ☐ Znamy rolę opiekuna, mentora i koordynatora – i wiemy, czego od nich potrzebujemy.
- ☐ Ustaliliśmy, jak podejmujemy decyzje w zespole (np. głosowanie, zgoda wszystkich).

W trakcie

- ☐ Korespondencję z partnerami prowadzą członkowie grupy.
- ☐ Na spotkaniach z mentorem mówią wszyscy, a nie tylko opiekun lub lider.
- ☐ Trudności zgłaszamy i rozwiązujemy sami, prosząc o pomoc, gdy jej potrzebujemy.
- ☐ Konflikty w zespole nazywamy i rozmawiamy o nich.

Na zakończenie

- ☐ Każdy z nas potrafi powiedzieć, czego się nauczył.
- ☐ Wiemy, co moglibyśmy zrobić dalej – samodzielnie lub w kolejnym programie.
- ☐ Umiemy opowiedzieć innym, jak przeprowadzić podobny projekt.

Sygnały ostrzegawcze

- Rozmowy z partnerami prowadzi i decyzje podejmuje dorosły.
- Całą pracę wykonuje jedna osoba.
- Grupa czeka na decyzję mentora, zamiast działać.

Pytanie dla mentora

Kto w tym tygodniu podjął ważną decyzję w projekcie i jak to wyglądało?

Karta 5. NASZ PROJEKT W CZTERECH FILARACH – AUTOOCENA

Oceńcie wspólnie każdy filar w skali 1–5 (1 – dopiero zaczynamy, 5 – to nasza mocna strona). Wpiszcie jedną rzecz, którą poprawicie do kolejnego spotkania.

Nazwa grupy i projektu: .....

Data: start ..... połowa ..... koniec .....

Filar	Start (1–5)	Połowa (1–5)	Koniec (1–5)	Co poprawimy?
Empatia				
Otwartość				
Odpowiedzialność				
Samodzielność				

Pytania do rozmowy po autoocenie	Notatki
Który filar jest naszą najmocniejszą stroną i dlaczego?	
Który wymaga najwięcej uwagi?	
Czego potrzebujemy od mentora, opiekuna lub koordynatora?	
Co zmieniło się od poprzedniej autooceny?	

CHANGEMAKERS.WWA

ciąg dalszy!

Nie musisz być aktywistą – wystarczy, że masz pomysł i chcesz spróbować.

Miasto stołeczne Warszawa kontynuuje wsparcie inicjatyw młodzieży w ramach programu „Aktywna warszawska młodzież 2026–2027", a Fundacja GrowSPACE będzie operatorem kolejnej edycji. To znaczy, że już wkrótce warszawskie grupy młodzieżowe znów będą mogły otrzymać grant, wsparcie mentorskie i dostęp do zasobów Fundacji na realizację własnych pomysłów dla szkoły, dzielnicy i miasta. [DO UZUPEŁNIENIA: nazwa edycji, liczba grantów i ich wysokość, terminy naboru]

Doświadczenia opisane w tym raporcie – zarówno sukcesy, jak i trudności – wykorzystamy, by nowa edycja była jeszcze lepiej dopasowana do potrzeb młodzieży: z szybszym startem mentoringu, kalendarzem dopasowanym do roku szkolnego i Kartami Kodu GrowSPACE jako wspólnym narzędziem pracy.

Zgłoś swoją grupę

Kto może się zgłosić?

Nieformalne grupy młodzieżowe (co najmniej 3 osoby) uczące się w warszawskich szkołach.

Kontakt

changemakers@growspace.pl · www.growspace.pl

Projekt finansowany ze środków m.st. Warszawy w ramach programu „Aktywna Warszawska Młodzież".

GROW SPACE

projekt współfinansuje miasto stołeczne Warszawa